

LA VEGUERIA DE TORTOSA ENTRE ELS REGNES D'ARAGÓ I VALÈNCIA (1706-1716/1718)

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya

Resum

Pocs mesos després d'esclatar la Guerra de Successió a la Corona espanyola, la reina governadora decideix segregar de Catalunya els territoris de l'antiga vegueria de Tortosa i bona part dels de la de Lleida (31 de maig de 1706) per a cedir-los al regne d'Aragó; l'objectiu és assegurar la fidelitat al seu espòs, Felip V d'Anjou. I, ja ocupades Tortosa i la seva vegueria, el rei ordena que, des d'aleshores fins que no es disposi una altra cosa i no es domini tot el Principat, sigui la Reial Cancelleria de València la que atengui els recursos d'apel·lació i altres qüestions que afectin actes dels jutjats i de les institucions tortosines (25 de maig de 1709). Conquerida Barcelona (11 de setembre de 1714), successivament en diferents disposicions dictades entre 1715 i 1718 s'acorda reintegrar aquells territoris de la ja extingida vegueria de Tortosa al Principat de Catalunya i subjectar-los a la jurisdicció de la seva nova Reial Audiència.

Paraules clau: Tortosa, vegueria, castellania, Ribera d'Ebre, segregació, Nova Planta, Felip V, Carles d'Àustria, marquès de Castel-Rodrigo, Cancelleria, corregidor, regidor, intendent, Catalunya, Aragó, València, Castella.

LA VEGUERÍA DE TORTOSA ENTRE LOS REINOS DE ARAGÓN Y VALENCIA (1706-1716/1718)

Resumen

A los pocos meses de estallar la Guerra de Sucesión a la Corona española, la reina gobernadora decide segregar de Cataluña los territorios de la antigua veguería de Tortosa y buena parte de los de la de Lérida (31 de mayo de 1706) para cederlos al reino de Aragón; el objetivo es asegurar la fidelidad a su esposo, Felipe V de Anjou. Y, ya ocupadas Tortosa y su veguería, el rey ordena que, desde entonces hasta que no se disponga otra cosa y no se domine todo el Principado, sea la Real Cancillería de Valencia la que atienda los recursos de apelación y otras cuestiones afectantes a actos de los juzgados y de las instituciones tortosinas (25 de mayo de 1709). Conquistada Barcelona (11 de septiembre de 1714), sucesivamente en diferentes disposiciones dictadas entre 1715 y 1718 se acuerda reintegrar aquellos territorios de la ya extinguida veguería de Tortosa al Principado de Cataluña y sujetarlos a la jurisdicción de su nueva Real Audiencia.

Palabras clave: Tortosa, veguería, castellanía, Ribera de Ebro, segregación, Nueva Planta, Felipe V, Carlos de Austria, marqués de Castel-Rodrigo, Cancillería, corregidor, concejal, intendente, Cataluña, Aragón, Valencia, Castilla.

LA VEGUERIA DE TORTOSA ENTRE LES ROYAUMES D'ARAGON ET DE VALENCE (1706-1716/1718)

Résumé

Quelques mois après le début de la Guerre de Succession d'Espagne, la Reine Gouverneure décida de séparer de la Catalogne les territoires de l'ancienne *vegueria* de Tortosa et une bonne partie de ceux de Lérida (31 mai 1706) pour les céder au Royaume d'Aragon; l'objectif était de garantir la fidélité à son époux, Philippe V d'Anjou. Une fois Tortosa et sa *vegueria* sont occupées, le Roi ordonna que, jusqu'à ce qu'une autre décision soit prise et que toute la Principauté soit sous son contrôle, la Chancellerie Royale de Valence serait chargée des recours et des autres affaires concernant aux actes des tribunaux et des institutions de Tortosa (25 mai 1709). Après la conquête de Barcelone (11 septembre 1714), différentes dispositions édictées entre 1715 et 1718 décidèrent de réintégrer les territoires de la *vegueria* de Tortosa, déjà disparue, à la Principauté de Catalogne et de les soumettre à la juridiction de sa nouvelle Audience Royale.

Mots-clés: Tortosa, *vegueria*, castellanie, Ribera d'Ebre, ségrégation, Nova Planta, Philippe V, Charles d'Autriche, marquis de Castel-Rodrigo, chancellerie, *corregidor*, *conseller municipal*, intendant, Catalogne, Aragon, Valence, Castille.

THE VEGUERIA OF TORTOSA BETWEEN THE KINGDOMS OF ARAGON AND VALENCIA (1706-1716/1718)

Summary

A few months after the start of the War of the Spanish Succession, the Queen Governor decided to separate from Catalonia the territories of the old *vegueria* of Tortosa and a good part of those of Lleida (May 31, 1706) to cede them to the Kingdom of Aragon; the objective was to guarantee loyalty to her husband, Philip V of Anjou. Once Tortosa and its *vegueria* were occupied, the King ordered that, until another decision was made and the entire Principality was under his control, the Royal Chancery of Valencia would be in charge of appeals and other matters related to the acts of the courts and institutions of Tortosa (May 25, 1709). After the conquest of Barcelona (September 11, 1714), various regulations enacted between 1715 and 1718 decided to reintegrate the territories of the ancient *vegueria* de Tortosa into the Principality of Catalonia and submit them to the jurisdiction of its new Royal Audience.

Keywords: Tortosa, *vegueria*, *castellania*, Ribera d'Ebre, segregation, Nova Planta, Philip V, Charles of Austria, Marquis of Castel-Rodrigo, chancellery, *corregidor*, municipal councilor, intendant, Catalonia, Aragon, Valencia, Castile.

1. INTRODUCCIÓ

L'antiga vegueria de Tortosa, el districte propi de l'Administració reial catalana, des de principis del segle XIV tenia aquests límits:

La Vegueria de Tortosa sia determenada en aquesta manera: que combrens del riu d'Uyldecona, so es saber: a la mar per lo riu amunt que puig entro al terma de Morella, e munt entro a les muntanyes altes qui son appellades de Tres Eres; e vagen per la muntanya axi com aygua versa entro el terme de Pinell, que comprena entro sus a Flix e tota la Ribera. Enclos en aquest terme Asco e tot so qui es entre la muntanya e Ebra, entro a Flix e el pas de l'aygua; e prena la muntanya de Prades de lonch, axi com te e isca a l'estret de sa Riba; e puy torn al terma del Cover e de sa Selva; e de Reus e d'Alforge; e de Riudolms e de Scornalbou. E puy torn a riu d'Uyastre¹ entro sus en la mar. E sia-hi tota la terra de G[uillem] d'Entensa, e en tota e tots los altres lochs qui son dins aquests termens.²

Segons aquesta descripció, la vegueria comprenia:

— La ciutat de Tortosa i el seu territori, amb Amposta i el seu terme.³

1. El riu Ullastre o Llastres, com avui se'l coneix. De fet, és una riera que delimita el territori de Tortosa amb els dominis de la baronia d'Entença a la zona, per Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

2. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), «Colecciones», memorial núm. 43, f. 14 (del *Liber denominationis vicariarum Catalonie*). Enrique BAYERRI BERTOMEU, *Historia de Tortosa y su comarca*, vol. VIII, Tortosa, Imprenta Algueró y Baiges, 1959, p. 150-151 i 154. Amb un origen institucional que es remunta al segle XII, l'any 1304 Catalunya té divuit Vegueries: Barcelona i Vallès, Osona, Bages, Bergadà, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Montblanc, Tortosa, Girona, Besalú, Camprodon, Sarra, Ripollès, Cervera, Tàrraga, Lleida, Camarasa i Pallars (una organització definitiva, després de superar l'intent frustrat de crear-ne una altra supravicarial l'any anterior) (Jesús LALINDE ABADÍA, *La jurisdicción real inferior en Cataluña («corts, veguers, batlles»)*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1966, p. 70-83 i 93-94). Vegeu els mateixos límits a Enric BAYERRI BERTOMEU, *Llibre de privilegis de la vila de Ulldecona*, Tortosa, Imprenta Blanch, 1951, p. 144-145. Vegeu els treballs de Flocel SABATÉ, «El veguer i la vegueria de Tortosa i de la Ribera d'Ebre al segle XIV», *Recerca* (Tortosa: Centre d'Estudis Històrics Comarcals del Baix Ebre / Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre), núm. 2 (1997), p. 118-119, i «Changement de frontières et perception de l'altérité en catalogne (XIII-XIV siècle)», a Stéphane PEQUIGNOT i Pierre SAVY, *Annexer?: Les déplacements des frontières à la fin du Moyen Âge*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, p. 28-29. La nostra vegueria limita al nord amb la Lleida i a l'est amb les de Montblanc i el Camp de Tarragona, i el seu territori coincideix, de fet, amb el conjunt de les quatre comarques actuals del Montsià, el Baix Ebre, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. A finals del segle XVI el jesuïta Pere Gil afirmava que la Comarca de Tortosa «abrassa lo coll de Baleguer y lo que te Hebro dins de Cathaluña en sa ribera, y lo que y ha entre Hebro y lo riu de la Sinia que divideyx Cathaluña de Valencia; confina esta partida en lo Camp de Tarragona, y en lo mar y en Valencia» (Josep IGLÉSIES, *Pere Gil, S. I. (1551-1622) i la seva geografia de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002, p. 174).

3. El 15 de febrer de 1321 Jaume II cedeix Amposta, amb el seu castell i termes, a la ciutat de Tor-

— Els dominis de l'orde de l'Hospital de Sant Joan a la zona: les comandes d'Ulldescon i d'Ascó, i la batllia de Miravet, pels seus dominis des del terme de Miravet fins als rius Algars i Matarranya (sector que coincideix amb l'actual Terra Alta).

— L'anomenada Ribera d'Ebre: pels castells i termes a les vores del riu de les baronies hospitaleres d'Ascó i Miravet (Ascó, Vinebre, la Torre de l'Espanyol, Miravet, Benissanet, Rasquera i Ginestar), les baronia de Flix (excepte la Palma) i la baronia d'Entença, amb els castells i termes de Garcia, Móra i Tivissa.

— I el territori del comtat de les Muntanyes de Prades (amb centre a Falset, a l'actual comarca del Priorat).

Encara, pel seu límit amb el regne d'Aragó, s'hi afegeix a mitjan segle XIV l'altra comanda de l'orde de l'Hospital, la d'Orta, quan aquesta s'incorpora definitivament a Catalunya.⁴

No obstant això, aquest conjunt territorial de la vegueria de Tortosa, que amb el temps també es coneix com de «Tortosa et de la Ribera d'Ebre», al segle XV cedeix a la vegueria de Montblanc tot el territori del marge esquerre de l'Ebre: la baronia d'Entença, amb el comtat de les Muntanyes de Prades, i els termes de Vinebre i de la Torre de l'Espanyol, que són de la comanda d'Ascó.⁵

I, en aquesta nova situació, la nostra vegueria passa a definir-se com de «Tortosa, Castellania d'Amposta i Ribera d'Ebre». En particular, a més del territori de Tortosa, que es manté com fins aleshores, es distingeix:

— La castellania d'Amposta, expressió que, en principi, és la denominació que el 1319 es dona, dins la seva organització hispànica, a la província de l'orde de l'Hospital, que comprèn els seus dominis aragonesos, els valencians i els catalans de la zona de l'Ebre.⁶ Però al Principat el nom de la castellania acaba identificant també (en especial)

tosa; i Pere III ho confirma el 16 de desembre de 1367 (Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre [AHCTE], Amposta, I, doc. núm. 5 i 34).

4. Per una sentència de Pere III, del 9 de març de 1359 (Josep SERRANO DAURA, *El conflicte catalano-aragonès pel territori de la Ribera d'Ebre i de la Terra Alta, en els segles XIII i XIV*, Ascó, Ajuntament d'Ascó, 1997, p. 90-91, i apèndix XLVI, p. 158-159). Marc Aureli VILA, *Les comarques i els municipis de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, 1989, p. 20-21.

5. No, en canvi, els llocs de Ginestar i Rasquera al mateix marge esquerre, que pertanyen a la batllia també hospitalera de Miravet. E. BAYERRI, *Historia de Tortosa y su comarca*, p. 154-155. Vegeu Josep IGLÉSIES, *El fogatge de 1497: Estudi i transcripció*, Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana i Rafael Dalmau, 1991, vol. I, p. 60-64 i 64-65, i vol. II, p. 277-313 i 314-346.

6. El 1317 els cavallers de Sant Joan reben els dominis catalans de l'extingit orde del Temple. En aquell moment la castellania d'Amposta era el priorat que comprenia els dominis hospitalers d'Aragó i de Catalunya. Però amb l'ampliació que es produeix amb les baronies templeres, aleshores aquell priorat es divideix en dos i fixa el seu límit comú en el curs del riu Ebre: la castellania inclou aleshores el sector aragonès i el català del marge dret de l'Ebre; i es crea el gran priorat de Catalunya per a la resta de possessions

els dominis hospitalers de l'antiga batllia de Miravet, que comprenen, pràcticament, el territori que avui és la comarca de la Terra Alta.⁷

— I, de la Ribera d'Ebre, la vegueria inclou: el marge dret del riu i, de la vora esquerra, solament els llocs de Ginestar i Rasquera.

2. TORTOSA I L'ARXIDUC CARLES D'ÀUSTRIA

El setembre de 1705, en plena Guerra de Successió a la Corona espanyola, la ciutat de Tortosa s'està preparant per a combatre les forces filipistes. El dia 27 les tropes austriacistes entren a la ciutat i reprimeixen els partidaris de Felip de Borbó (fets que provoquen l'èxode de la majoria).⁸ L'endemà, el 28 de setembre, la Paeria acorda allotjar dos-cents soldats, dirigits pel coronel Josep Nebot, entre els quals hi ha tres capitans, quatre tinents, cinc alferes i quatre sergents. També es disposa que «estiguen alojats en les cases mes acomodades, y que lo alojamiento sia ab lo major alivio dels ciutadans» durant tres dies com a màxim a cada casa, i que se'ls doni tanta «palla com sia menester» per als seus quaranta-cinc cavalls.⁹

Dies després, el 16 d'octubre, s'anuncia l'arribada del nou comandant general «de les Armes del rey» a la plaça, el comte de Cifuentes;¹⁰ i el dia 19, la de tres-cents soldats més, que seran allotjats als quarters de Tortosa.¹¹

Mentrestant, el Consell Municipal de la Paeria tortosina, en la seva reunió del 22 de novembre de 1705, dona compte de la carta datada el dia 14 anterior, del «rey nostre señor Carlos Terser» conforme ja ha jurat a Barcelona com a comte de Barcelona. I en

del Principat (J. SERRANO, *El conflicte*, p. 67). La castellania d'Amposta incloïa, doncs: les cases hospitaleres d'Aragó, les valencianes de València i Torrent, i les catalanes d'Ascó, Orta, Ulldecona i Miravet (Josep SERRANO DAURA, *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre)*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 1988, p. 32). E. BAYERRI, *Historia de Tortosa y su comarca*, p. 162. Marc Aureli VILA, *Les comarques i els municipis de Catalunya*, p. 148.

7. Manyà explica que és així perquè la batllia de Miravet era un domini reservat al castell d'Ampos-ta; és a dir, constituïa una cambra pròpia vinculada directament a la castellania (Joan Baptista MANYÀ, *Notes d'història de Gandesa, Tortosa, Algueró i Bages*, S. R. C., 1962, p. 75-76). Això no obstant, del conjunt de viles i pobles de l'actual Terra Alta, Vilalba i la Fatarella pertanyien a la comanda de Vilalba (no a la batllia de Miravet); i de la comanda d'Ascó, amb termes als dos marges del riu, sols els del dret formarien part de la Ribera d'Ebre, com la vila i el terme de Flix (no la Palma, que era de la mateixa baronia).

8. E. BAYERRI, *Historia de Tortosa y su comarca*, p. 721.

9. AHCTE, Provisions, núm. 94, f. 83-86.

10. Quan arriba, el comte presenta als consellers de la Paeria la carta de presentació signada per Carles III d'Àustria, on indica que l'ha «lexido para el referido efecto, al cual enterareis de lo que os pareziere puede ser mas útil a mi servicio conservar y defenssa de essa plaza» (AHCTE, Cartes Reials, núm. 136). El nou governador militar, però, comunica a la Paeria el següent 23 de desembre que el rei l'ha nomenat «virrey de la ciutat y regne de Valencia» (AHCTE, Provisions, núm. 94, f. 107).

11. AHCTE, Provisions, núm. 94, f. 86-87.

el mateix acte municipal es fa constar l'agraïment de la ciutat per «haver-la treta de la esclavitut y servidumbre que patia, implorant juntament sa santa bendicio sobre les Armes de Sa Mages[ta]t y de sos aliats per a que, ab igual felicitat y brevetat, puga procurar lo mateix consuelo y alivio als demes vassalls de la Corona de España».¹² Així mateix, es nomenen els síndics Carles de Torres i Antoni Gil de Federich perquè, en nom de la ciutat, viatgin a Barcelona a felicitar el monarca i a presentar-li els seus respectes.

En la sessió del 24 de novembre s'acorda fer «rogatives» pel nou rei. I l'endemà es comunica que s'ha rebut la convocatòria reial per a celebrar Corts a Barcelona; la ciutat elegeix com a procuradors seus per a assistir-hi i participar-hi Pere Rosselló, Josep Vidal, Alfons Amiguet i Antoni Sans.¹³

Encara el 19 de desembre s'aproven els festejos que s'han de fer per a celebrar la proclamació del nou monarca: amb «lluminàries» la nit de Nadal i durant tres dies seguits, una processó general amb les confraries de la ciutat i les seves banderes, el guarniment dels balcons, l'encesa d'atxes, etc.¹⁴

3. LA SEGREGACIÓ DE TORTOSA

I en plena guerra, amb els territoris de la Corona d'Aragó encara sota el domini de les forces del pretendent Carles d'Àustria, Felip d'Anjou decideix anar al front, cap a Barcelona, per a dirigir els seus exèrcits i «defender mis dominios invadidos en España». Per això, i durant la seva absència de la Cort, en una resolució del 22 de febrer de 1706 el monarca confereix a la reina, la seva esposa, «la autoridad, poder y facultades que en mi residen, sin limitacion alguna»; afegeix que ella actuarà com a «reyna gobernadora», amb una junta de ministres que l'assistiran.¹⁵

En una de les seves actuacions, la regent, Maria Lluïsa de Savoia, el 31 de maig de 1706 dicta un decret pel qual annexiona al regne d'Aragó: tot el territori de Tortosa, amb el port dels Alfacs i la franja o marge dret del riu Ebre (amb la castellanja d'Am posta i la part corresponent de la Ribera d'Ebre); i la ciutat i els termes de Lleida compresos entre els rius Noguera i Cinca.¹⁶

Precisament, poc abans, en una carta del 27 de maig, la reina comunicava la seva decisió al Capítol i el Consell municipals de Saragossa. Ho feia abans «de expedir las ordenes para su execucion», tot esperant que la seva decisió els satisfés.

12. AHCTE, Provisions, núm. 94, f. 90-91.

13. AHCTE, Provisions, núm. 94, f. 92-104.

14. AHCTE, Provisions, núm. 94, f. 106-107.

15. Archivo Histórico Nacional (AHN), *Consejos*, llibre núm. 1475, f. 70.

16. Apèndix I, p. 100-101. Vegeu Josep M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, Madrid, Marcial Pons, Ediciones Jurídicas y Sociales, SA / Seminario de Historia del Derecho de Barcelona, 1997, p. 205 i apèndix 17, p. 841.

En aquell moment, ni Tortosa ni Lleida no estan encara ocupades per les forces filipistes. I la intenció de la reina governadora, amb la mesura adoptada davant del conflicte que es viu, és assegurar-se la deguda «correspondencia y reconocimiento inseparable del amor y fidelidad a vuestros lexitimos principes» dels súbdits aragonesos («con que en todas edades gloriosamente os haveis manifestado famosos»): la resolució reial declara que la Corona vol expressar la seva gratitud per la fidelitat rebuda dels seus súbdits amb «obras efectivas»; i així ho fa, donant-los ara la necessària sortida terrestre al mar, per a poder comerciar lliurement amb els seus productes.

Per la seva part, òbviament, les autoritats saragossanes responen donant a «la reyna nuestra señora [...] rendidissimas gracias con aquellas expresiones de la mayor estimacion».¹⁷

El 5 de juny de 1706 es trasllada efectivament el decret de la reina al Consell d'Aragó, perquè s'executi (en la persona del seu secretari, Joan Baptista Roca).¹⁸

Cal suposar que el rei és coneixedor d'aquesta decisió, però, en qualsevol cas, hem de dir: que ignorem si el Consell d'Aragó pren efectivament mesures per a la seva execució, que a partir del 1708 la qüestió i el conflicte consegüent se centren en Tortosa i la seva vegueria, i que no ens consta que la mesura reial tingués, en canvi, cap efecte pel que fa a Lleida.¹⁹

4. LA CONQUESTA DE TORTOSA

El 24 de febrer de 1707 s'anuncia l'arribada del rei Carles d'Àustria, i la Paeria inicia els preparatius de benvinguda i allotjament. Està previst que el monarca sigui a Tortosa el 13 de març, com així ocorre, fins al 16 (malgrat que se li va demanar que s'hi quedés més temps).²⁰

En la sessió del 9 de maig següent, en un moment ja molt crític de la guerra, el Consell Municipal denuncia que els seus habitants han suportat la guerra amb càrrec

17. Jesús MORALES ARRIZABALAGA, *La reforma de la Audiencia: Aragón, 1706-1711*, tesi de llicenciatura inèdita, Saragossa, Universitat de Saragossa, 1981, apèndix 1, p. 107-108. J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 205, nota 23.

18. AHN, *Consejos*, lligall 6814, expedient núm. 17, f. s/n.

19. En aquest cas, en un principi, quan té lloc la primera ocupació filipista de la ciutat el 1707 (arran del triomf d'Almansa), ni tan sols s'implanta el municipi castellà: es mantenen les institucions i les noves autoritats es limiten a remoure els paers que governaven segons el règim català. No és fins al 4 de març de 1719 que es constitueix l'Ajuntament de nova planta (J. M. TORRAS, *Els municipis catalans*, p. 135; i J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 71-72).

20. AHCTE, Correspondència, núm. 43, f. s/n.

als seus béns i rendes, lliurant-se per complet a la defensa de l'arxiduc, i que en aquell moment ja es troben «agotados y exhaustos».²¹

Precisament pocs dies després, en la sessió del 16 de maig, es dona compte de la victòria filipista d'Almansa (el 25 d'abril anterior) i de «la retirada de nuestro exercito a esta Ciudad [...] desordenada y intempestiva y precipitada». Els consellers també lamenten la pèrdua del regne de València, ja en poder de les forces borbòniques.²²

El 23 de maig s'inicia el setge de Tortosa. I, simultàniament, l'exèrcit franco-castellà es dirigeix també cap a la castellania d'Amposta i la Ribera d'Ebre, un territori que domina tot el 18 de juny.²³

Tortosa es rendeix definitivament davant les forces filipistes comandades pel duc d'Orleans el 10 de juliol de 1708;²⁴ i el dia 11 l'exèrcit austriacista signa la capitulació.²⁵

Justament el dia 15, per a celebrar-ho, el rei Felip d'Anjou ordena que «se pongan luminarias tres noches, empezando la de hoy» en tot el regne.²⁶

El duc d'Orleans entra a la ciutat el dia 19 i se celebra un tedèum a la catedral. Així mateix, nomena governador de la plaça el mariscal de camp, el cavaller de la Croix, que l'acompanya, i confia el govern civil a Melchor de Macanaz.²⁷

I, encara que no en sabem la data exacta, poc després s'aprova la nova planta municipal de Tortosa, configurada segons el municipi castellà, en substitució de la Paeria.²⁸ Creiem que es fa abans del 24 de juliol, data en la qual el duc d'Orleans abandona Tortosa cap al nou front de guerra.²⁹

Tortosa és, en tot cas, el primer municipi català on s'implanta el règim municipal borbònic seguint el model castellà.³⁰

En el nova situació, el 29 de juliol els consellers cessats de la Paeria s'adrecen a Felip V per a implorar la seva pietat.³¹

21. AHCTE, Correspondència, núm. 43, f. s/n.

22. AHCTE, Correspondència, núm. 43, f. s/n.

23. AHCTE, Correspondència, núm. 43, f. s/n. Bayerri es refereix a primers de juny (E. BAYERRI, *Historia de Tortosa y su comarca*, p. 721).

24. Fernando FULGOSIO, *Crónica general de España Tarragona*, Madrid, Rubio, Grilo y Vitturi, 1870, p. 68.

25. P. E. ZAMORA CABALL, *Historia general de España y de sus posesiones de ultramar*, vol. v, Madrid, Establecimiento Tipográfico de Muñoz y Reig, 1874, p. 73.

26. Archivo General de Simancas (AGS), Estado, Sección de Gracia y Justicia, llibre 177, f. 10-11.

27. P. E. ZAMORA, *Historia general*, vol. v, p. 73. No obstant això, Macanaz es trasllada aviat a València i deixa com a alcalde major Pedro de Saura Valcárcel (J. M. GAY, ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 619). Macanaz ja havia tingut un protagonisme important en la implantació del municipi castellà als regnes d'Aragó i València (J. M. TORRAS, *Els municipis catalans*, p. 133).

28. El document el publica Josep SERRANO DAURA (dir.), *Leyes históricas de Cataluña*, vol. III, Madrid, Agencia Estatal del Boletín Oficial del Estado, 2023, p. 1481-1486.

29. Vegeu la nota 22.

30. J. M. TORRAS, *Els municipis catalans*, p. 133-134.

31. AHCTE, Correspondència, núm. 43, f. s/n.

Finalment, el 31 d'octubre de 1708 Felip V:

- Designa nou corregidor de Tortosa el cavaller de la Croix.
- Nomena els nous regidors de l'Ajuntament de la ciutat (14).³²
- Respecte d'aquests darrers, disposa que la Cancelleria de Saragossa ha de rebre el seu jurament.
- Encomana al bisbe de Tortosa que rebi el jurament del corregidor.
- I ordena que a Tortosa «se establezcan, observen y guarden las leies, estilos, practicas y gobierno politico que en las ciudades, villas y lugares de todos los reynos de Castilla».³³

Pel que fa als regidors, es declara nomenar-los tant bon punt sigui «recobrada Tortosa y restituida al legitimo suave dominio» de Felip V.³⁴ Tanmateix, no és fins al 9 de gener de 1709 que la Reial Cambra expedeix el títol de corregidor a favor del nou governador de la Croix, que pren possessió del càrrec el 24 de febrer següent.³⁵

5. EL NOU AJUNTAMENT DE TORTOSA

Els catorze regidors elegits inicialment són: Antoni Sentís (el de més edat), Miquel Sentís, Josep Borràs, Francesc Sentís, Joan Baptista Garcia, Francesc Marco, Pere de Miravall, Josep Sànchez, Gregori Jordà, Joan Dehona (o de Ona), Tomàs Bioles (o Violes), Lluís Roig, Josep Hernández i Josep Pons.³⁶ Però a Jordà se li retira el nomenament per incompatibilitat, ja que és cunyat de Sànchez, i és substituït per Lluís Roche.

Però la situació és més problemàtica perquè uns regidors no es troben a la ciutat, mentre que d'altres són desafectes al monarca i renuncien al càrrec assignat o simplement es neguen a participar en el nou ajuntament.³⁷

32. ACA, Cartes de la Reial Audiència, registre núm. 2, f. 105.

33. AHN, *Consejos*, lligall núm. 6814, expedient núm. 17, f. s/n. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1709, f. 1-3.

34. ACA, Cartes acordades de la Reial Audiència, registre núm. 124, f. 42-44.

35. No pot jurar el càrrec abans per l'absència del bisbe de Tortosa, que està malalt fora de la ciutat (distant set o vuit lligües) (AHCTE, Provisions, núm. 96, 1709, f. 7). El succeirà el cavaller Glimes, designat corregidor el 2 de maig de 1715; i a aquest, des del 7 d'abril de 1717, el brigadier Fernando Pinacho (AHN, *Consejos*, lligall núm. 6811, expedient núm. 135). Joan MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1968, p. 82. J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 619-621.

36. De fet, en aquest cas hi havia hagut un error amb el nom: s'havia elegit un tal Baptista Pieris, però finalment l'error s'esmenà i es nomenà, efectivament, Josep Pons.

37. Ho afirma el primer capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, en un escrit del 5 de setembre de 1715 (AHN, *Consejos*, lligall núm. 6811, expedient núm. 135).

No obstant això, el 12 de gener de 1709 la Cambra de Castella s'adreça al Consell d'Aragó perquè comunicui a la Reial Cancelleria de Saragossa que ha de rebre el jurament dels nous regidors de Tortosa.³⁸

Per tot això anterior, el 19 de gener el president d'aquesta cancelleria, el comte de Gerena, Pedro de Ursúa: confirma el nomenament dels nous regidors considerats com «las personas mas ydoneas y de mejores meritos», ordena prendre'n jurament i disposa que el nou corregidor s'encarregui dels preparatius necessaris per a dur a terme la cerimònia. L'oficial reial insisteix, en tot cas, que ara es procedeix així perquè es tracta dels primers regidors del nou règim, i que ja en els relleus posteriors es faran càrrec del tràmit, cada vegada, els regidors sortints.³⁹

Dies després, donant compliment als acords anteriors, el 2 de febrer Manuel de Rivero, del Consell del Rei, «para efecto de poner en posesion y recibir el juramento hordinario a los cavalleros reidores nombrados por Su Magestad», nomena una comissió de quatre oficials de la Cancelleria de Saragossa perquè, sota la presidència d'Alonso Azevedo Presno, viatgin a Tortosa, prenguin jurament als nous càrrecs municipals i els donin possessió dels seus oficis.

Els oficials designats surten de la capital d'Aragó el 3 de febrer de 1709 i el següent dia 10 ja són a Tortosa. Allí convoquen els regidors elegits i la primera incidència és que cinc d'ells són fora de la ciutat i ni saben que han estat nomenats; són Miquel Sentís, Josep Borràs, Francesc Sentís (és a Madrid), Joan Baptista Garcia (és a Barcelona) i Francesc Marco (també a Madrid).

Però, com que els dos primers es troben més a prop i han estat requerits, es decideix esperar-los per a prendre'ls jurament junt amb els altres regidors presents a la ciutat: amb onze regidors ja hi hauria quòrum suficient per a poder constituir el nou ajuntament.

Mentrestant, com que no es pot constituir l'Ajuntament, es pren l'acord de nomenar transitòriament Ignasi Minguella, el membre més antic del Consell Municipal anterior, jurat primer i també alcalde major de Tortosa.⁴⁰ Minguella manté el càrrec antic com a jurat primer i, en el segon cas, es tracta d'un ofici reial de nova creació i per això li ha de prendre jurament el nou corregidor.

El dia 16 de febrer, en aquest moment de transició, segurament caòtic:

— Se cessen definitivament tots els càrrecs i oficials municipals de l'antic règim.

— I prenen possessió del càrrec els nous regidors Antoni Sentís, Miquel Sentís, Josep Borràs, Tomàs Bioles, Josep Hernández, Lluís Roche, Josep Pons i Lluís Roig.⁴¹

38. AHN, *Consejos*, lligall núm. 6814, expedient núm. 17, f. s/n.

39. AHCTE, *Provisions*, núm. 96, 1709, f. 1-3.

40. AHCTE, *Provisions*, núm. 96, 1709, f. 6.

41. AHCTE, *Provisions*, núm. 96, 1709, f. 7-27.

Encara queden regidors pendents de fer el jurament i d'ocupar els seus càrrecs.

Poc després, el 8 de març de 1709, ja es nomena el nou alcalde major de Tortosa: Pedro de Saura Casanova Valcárcel. I, per absència del corregidor, amb l'autorització del rei és el bisbe de Tortosa qui li pren el jurament del càrrec el 31 de maig.⁴²

No és fins al gener del 1710 que es pren jurament als regidors que quedaven per possessionar-se del càrrec: Francesc Marco, Joan Dehona, Pere de Miravall i Josep Sànchez; i, amb ells, el nou regidor Gregori Jordà, que substitueix Joan Baptista Garcia (probablement ja mort).⁴³ Queda sense prendre possessió del càrrec Francesc Sentís (o no ens consta).

Precisament, ocupada Girona el 4 de gener de 1713 per les forces del duc de Berwick, el següent 31 de gener l'Ajuntament de Tortosa en dona compte, designa els regidors Josep Sànchez i Josep Hernández perquè felicitin personalment el capità general príncep de T'Serclaes per aquesta victòria (allí on es trobi), i ordena fer lluminàries per a celebrar-ho.⁴⁴

6. LA VEGUERIA DE TORTOSA, ENTRE SARAGOSSA I VALÈNCIA

6.1. LA REIAL CANCELLERIA DE VALÈNCIA

Per alguna qüestió de govern, el 12 de gener de 1709 la Reial Cambra de Castella, òrgan que assisteix al monarca, li consulta si cal mantenir el Decret de la reina de 1706 sobre la incorporació del territori de Tortosa a Aragó. I el 16 de gener següent el marquès de Mejorada y de la Breña, Pedro Cayetano Fernández del Campo, complint sens dubte la voluntat reial, escriu al capità general de Catalunya per a indicar-li que el Decret de la reina governadora es manté.⁴⁵

Però al cap de pocs mesos, el 25 de maig de 1709, el rei aprova una reial cèdula que disposa que els recursos d'apel·lació contra sentències i actes dels jutjats del partit de Tortosa i qualssevol altres negocis propis de les cancelleries relatius a la seva vegueria, s'han de presentar i gestionar davant la Cancelleria de València.⁴⁶ Així serà mentre no es disposi una altra cosa, i no es fa cap més concreció.

42. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1709, f. 38 i 55-56.

43. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1710, f. 1-13. Almenys Josep Pons, Pere de Miravall, Gregori Jordà, Francesc Marco i Josep Sànchez encara són regidors el gener del 1721 (AHCTE, Provisions, núm. 97, f. 1-15).

44. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1713, f. 4.

45. Secretari de despatx universal i diplomàtic. AHN, *Consejos*, lligall núm. 6814, expedient núm. 17, f. s/n.

46. Apèndix II, p. 101-102. Referència a AHN, *Consejos*, lligall núm. 6814, expedient núm. 17, f. s/n. J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 206. S'hi refereix breument Joan MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*, p. 79-80, tot i que al·ludeix al 1708.

Aquesta reial cèdula es notifica a la Cancelleria i a l'Audiència de València, i aquesta decideix notificar-la al Consell Municipal de Tortosa el 3 de juny de 1709, el qual es dona per assabentat de la notificació en la seva reunió del 10 de juny de 1709.⁴⁷

No tenim constància del grau d'eficàcia d'aquesta reial cèdula, però ens consten dos conflictes de diferent naturalesa i caràcter amb l'administrador de les rendes reials a Tortosa, Gregorio Álvarez de Losada, els anys 1710 i 1712, en els quals els representants municipals l'adverteixen que si no respecta els seus drets i prerrogatives, acudirán davant la Cancelleria de València:

— El 5 de març de 1710 l'alcalde major, Pedro de Saura, i els regidors municipals, encapçalats per Antoni Sentís, es queixen que aquell oficial reial, durant la cerimònia a la catedral de Tortosa corresponent a la «fiesta de Ceniza», havia ocupat el banc que els hi era reservat al presbiteri segons dret immemorial, acompanyats dels «maseros d'esta d[ic]ha Ciudad».⁴⁸

— El 21 de gener de 1712 la ciutat reivindica davant el mateix administrador reial els seus drets sobre la fusta dels termes de Carles i d'Alfara, que li corresponen per raó de la seva baronia.⁴⁹

No sabem què ocorre al final, però podem afirmar que la competència de la Cancelleria de València es limita a l'àmbit judicial. I, d'altra banda, malgrat aquella actuació inicial de la Cancelleria de Saragossa en la presa de possessió del primer Ajuntament de Tortosa, el cert és que la nostra ciutat segueix subjecta a la jurisdicció de les autoritats governatives, militars i econòmiques de la que es configura com la nova província que és el Principat de Catalunya.

Així ho corroborem, per exemple, quan el 23 de juny de 1713 visita Tortosa l'intendent «d'este Principado», Josep Patiño, per a inspeccionar les seves instal·lacions militars. En aquesta ocasió va decidir «haverles quitado la luz de los cuarteles, y [...] haver sido de orden suya como tambien que no se diesse mas que la leña precisa a oficiales y soldados y a las guardias».⁵⁰

I el següent 1 d'agost és el nou capità general, el príncep de Pòpoli, qui va a Tortosa. Aquell dia és a les portes de la ciutat amb el seu exèrcit i l'Ajuntament acorda anar-lo a rebre degudament; a aquest efecte es designa el regidor Joan Dehona.⁵¹

Però el 24 de setembre de 1714 (quan encara no s'ha promulgat l'anomenat *Decret de Nova Planta de la Reial Audiència de Catalunya*) el mariscal duc de Berwick,

47. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1709, f. 47-48.

48. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1710, f. 16-18.

49. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1712, f. 3-11.

50. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1713, f. 33-36.

51. AHCTE, Provisions, núm. 96, 1713, f. 38.

com a president de la Reial Junta de Govern i de Justícia de Catalunya,⁵² requereix a l'alcalde major de Tortosa que, en definitiva, en qüestions judicials procedeixi segons les instruccions d'aquesta junta, i no les de la Reial Cancelleria valenciana.⁵³

Precisament, pendent encara de resoldre's la situació administrativa de l'antiga vegueria de Tortosa, l'intendent Josep Patiño hi segueix exercint la seva jurisdicció i eximeix la ciutat de tots els «drechos y cargas y contribuciones» que l'Ajuntament deu per raó de l'«estado [de] miseria y calamidad» en què es troba el municipi.⁵⁴

6.2. LA SUPRESSIÓ DE LES DUANES TERRESTRES

El 19 de novembre de 1714 el monarca disposa la desaparició de les duanes terrestres («puertos secos») dels antics regnes d'Aragó i València amb el Principat de Catalunya: s'afirma que els tres territoris són tres noves províncies de la monarquia unides a la de Castella, per la qual cosa no té cap sentit mantenir les fronteres i les duanes, i es proclama el lliure comerç entre totes sense cap límit. S'afegeix que «con la abundancia de las unas se pueda socorrer la escasez de las otras, auxiliandose reciprocamente sin embarazos y gravemenes» del passat.⁵⁵

6.3. EL CONSELL DE CASTELLA I LA REIAL JUNTA DE GOVERN I DE JUSTÍCIA DEL PRINCIPAT

Precisament el dia abans, el 18 de novembre, l'alcalde major de Tortosa, Pedro de Saura, comunicava al Consell de Castella que a la seva vegueria les resolucions dels seus jutjats se seguien apel·lant davant la Reial Cancelleria de València, i que així seria mentre el rei no disposés una altra cosa. Però l'oficial també proposava la derogació de la Reial Cèdula del 25 de maig de 1709 i que totes les actuacions judicials afectades es poguessin tramitar davant la Reial Junta de Barcelona (que havia assumit totes les funcions de l'antiga Reial Audiència del Principat en el seu territori, incloses les judicials). Hi insisteix pel fet que a València regeixen les lleis de Castella, cosa que no ocorre a Catalunya. Un fet que pot causar molts inconvenients, sobretot en l'ordre

52. Que substitueix interinament l'antiga Reial Audiència de Barcelona i exerceix fins a la constitució de la Reial Audiència de Catalunya borbònica (J. SERRANO [dir.], *Leyes históricas de Cataluña*, vol. I, Madrid, Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, 2024, p. 339-340).

53. De fet, aquest requeriment es refereix a uns casos concrets que no s'especifiquen; però en l'ordre judicial s'hi inclou un mandat general (apèndix III, p. 102-103).

54. Els regidors donen compte d'aquest acord en la seva reunió de l'1 de febrer de 1715 (AHCTE, Provisions, núm. 96, 1715, f. 1-2).

55. Apèndix IV, p. 103.

judicial, quan es resolguin des de València els recursos d'apel·lació i altres contra actuacions dels jutjats tortosins.

D'altra banda, l'alcalde major insisteix a rebre instruccions sobre com ha de procedir quan rebi ordes i instruccions de Barcelona, per saber si les ha de complir o no.

El Consell trasllada la carta al fiscal general i aquest informa que mentre el rei no disposi una altra cosa, «las apellaziones del Juzgado de la ciudad de Tortosa y su jurisdicción vayan a la Chanzilleria de Valencia y se gobierne por las Leyes de Castilla».

La mateixa consulta es fa a la Reial Cambra en la persona del seu secretari, Francisco Sáenz de Vitoria, el 22 de gener de 1715.⁵⁶

Finalment, el Consell de Castella respon el mateix mes de gener, a manera de consulta, que mentre el rei no fixi una nova planta de govern a Catalunya, els recursos i les apel·lacions contra resolucions dels jutjats de la vegueria de Tortosa s'han de seguir tramitant davant la nova Reial Audiència de València.⁵⁷

El Consell insisteix, no obstant això, en els inconvenients que es poden derivar de mantenir la Cèdula del 1709, ja que, com dèiem, a València regeixen plenament les lleis de Castella «en lo ordinario como en lo deccisorio», cosa que no ocorre a Catalunya, on, a manca d'una nova planta reial, segueix regint en bona part el seu dret propi.⁵⁸ Aquesta contradicció, a més, afecta la jurisdicció del capità general del Principat, les disposicions del qual tampoc no es poden aplicar al territori de Tortosa per la mateixa raó: com dèiem, està subjecte a la jurisdicció de la Cancelleria de València.

Gens d'acord amb aquesta decisió, la mateixa Reial Junta de Govern i de Justícia de Catalunya,⁵⁹ a instància novament de l'alcalde major de Tortosa, proposa al capità general marquès de Castel-Rodrigo,⁶⁰ en un escrit del 10 d'octubre de 1715, que es derogui la Reial cèdula del 25 de maig de 1709, de manera que, com que la guerra ja està acabada, la vegueria de Tortosa sigui reincorporada al Principat de Catalunya, incloent-hi els seus districtes de la castellania d'Amposta i de la Ribera d'Ebre.

56. AHN, *Consejos*, lligall núm. 6814, expedient núm. 17, f. s/n. J. M. TORRAS, *Els municipis catalans*, p. 153.

57. Apèndix v, p. 104-105.

58. A València es van abolir totes les seves institucions jurídiques, segons el Decret de supressió de Furs, del 1707, i per tant hi regia plenament el dret castellà (J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 206).

59. Màxim òrgan de govern de Catalunya fins a l'establiment de la Nova Planta de Govern del Principat amb una nova Reial Audiència; la Junta és presidida pel governador general, que substitueix l'antic virrei (J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 114).

60. Nomenat capità general pel Decret del 24 de maig de 1715, en substitució del príncep de T'Serclaes i de Tilly (designat el 20 d'octubre de 1714) (J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 80-83). Ha d'abandonar Catalunya el 1719 per a anar a Navarra al capdavant de l'exèrcit per a fer front a la invasió anglofrancesa de Navarra; però no és succeït fins al 1719 pel marquès de Risbourg (Joan MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*, p. 42-43).

Aquesta proposta es fonamenta en el fet que la Reial cèdula es va dictar interinament, quan Tortosa era l'únic territori català sota domini filipista. Així es deia en el document i s'insistia que es tractava d'una mesura «por ahora y asta que otra cosa se ordene». Ara, a l'octubre de 1715, en canvi, amb tot el Principat sota l'«obediencia de Su Magestad» i amb un tribunal superior que és la mateixa Reial Junta de Govern i de Justícia, no té sentit que Tortosa i el seu territori quedin fora de la jurisdicció del capità general i de la mateixa junta catalana.

La carta segueix indicant que si es manté la segregació, això perjudicarà un territori que sempre ha format part de Catalunya, malgrat les reiterades aspiracions aragoneses i valencianes d'apropiar-se'l. A aquestes raons històriques se n'afegeixen altres d'ordre i de govern, també de caràcter tributari i patrimonial; sense oblidar que en conjunt es tracta d'una zona potser la més fèrtil de Catalunya, de manera que si se segrega «disminuiria mucho las fuerças en los averes respeto del total y comun del Principado».

A tot això anterior se sumen unes altres dues circumstàncies que afegeixen major complexitat al cas:

— Les salines de Tortosa, com totes les altres rendes i regalies que abans administrava la Batllia General del Principat, ara les estava gestionant el superintendent de Catalunya.

— I el fet que a València l'administrador de les rendes reials no volia cobrar els antics drets de la Diputació del General catalana, coneguts com els drets «de General Guerra y Bolla», que se seguien liquidant al Principat i també a Tortosa, però que eren inexistents al regne valencià.

És evident, doncs, que si Tortosa passés definitivament a València, Catalunya patiria uns perjudicis econòmics molt greus i injustos.

Per tot el que s'ha exposat, la Reial Junta catalana demana al rei que Tortosa i la seva vegueria es reincorporin definitivament al Principat «como de antes lo era».⁶¹

Mentre es resol aquest conflicte jurisdiccional i malgrat tot, la Reial Junta de Govern i Justícia de Catalunya resol el 22 d'agost de 1715 quines armes poden dur els oficials judicials de Catalunya, incloent-hi els de la vegueria de Tortosa, amb la castellania d'Amposta i la Ribera d'Ebre.⁶²

Paradoxalment, la mateixa Junta catalana, a instància del governador general de Tortosa, el marquès de Sant Vicent, el 24 d'octubre de 1715 informa el capità general que al territori de Tortosa no es pot executar el seu edicte dictat en compliment de la Reial Cèdula de l'1 de setembre de 1708, per la qual el monarca ordenava l'expulsió

61. Apèndix VI, p. 105-108. J. M. TORRAS, *Els municipis catalans*, p. 153.

62. Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Reial Audiència, 6a-II-1 (Consultes), f. s/n.

dels gitanos dels seus dominis. La raó és que aquell districte segueix sota la jurisdicció de la Cancelleria de València, a la qual correspon el compliment de dita resolució reial.⁶³ El ban del capità general, doncs, es pot aplicar efectivament a la resta del Principat, però no a la vegueria de Tortosa, la qual cosa no deixa de ser contradictòria.

6.4. EL CAPITÀ GENERAL MARQUÈS DE CASTEL-RODRIGO

Sens dubte per això anterior i perquè la situació afecta l'exercici de la seva jurisdicció, el capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, s'adreça poc després, el 3 de novembre de 1715, al Consell de Castella per a demanar que la vegueria tortosina sigui restituïda definitivament al Principat de Catalunya, al qual pertany. A més, denuncia que: en l'àmbit militar, el territori està adscrit a la Capitania General de Catalunya; en l'ordre econòmic, s'admet que depèn de la Intendència de Catalunya; i, en canvi, pel que fa als àmbits polític de govern i judicial, es troba sota la jurisdicció de la Cancelleria de València. El governador insisteix que «no se innove en lo que en tantas centurias ha subsistido».⁶⁴

El secretari del Consell, l'abat de Vivanco, demana tot seguit al Consell d'Aragó que informi respecte a aquesta qüestió. I el seu secretari, Juan Milán d'Aragó, ho fa el 16 de novembre següent (amb molta brevetat, com veurem) resumint la informació amb què compta, molt escassa: el Reial decret de segregació de 1706 i altres disposicions relatives a la constitució del nou ajuntament tortosí (al seu arxiu no hi havia altra documentació).⁶⁵

Per la seva part, el 14 de desembre de 1715 el fiscal del Consell de Castella informa favorablement sobre la reincorporació a Catalunya de Tortosa i el seu territori, atès que, amb la supressió dels ports secs (les duanes) entre els territoris, els aragonesos ja poden arribar lliurement fins al port de Tortosa.⁶⁶

6.5. LA CONSULTA DEL CONSELL DE CASTELLA

Simultàniament, el rei es dirigeix el 12 de novembre de 1715 al Consell de Castella «sobre los inconvenientes que abraza la segregacion de la plaza y territorio de Tortosa», segons una carta rebuda de l'intendent de Catalunya. Aquest oficial defensa la reincorporació de la vegueria de Tortosa al Principat precisament prenent com a

63. Apèndix VII, p. 109-110.

64. Apèndix VIII, p. 110-111.

65. Apèndix IX, p. 112-113.

66. AHN, *Consejos*, lligall núm. 6811, expedient núm. 150.

base el Decret de Nova Planta, que el monarca ja ha aprovat el 15 d'octubre anterior, si bé encara no s'ha publicat.

L'intendent, en tot cas, insisteix que la resolució reial del 1709 era interina mentre Barcelona encara era ocupada pels austriacistes; però, ara que la capital estava ja en poder de Felip V, era «util y combeniente se buelba el Veguerio de Tortosa a su antiguo estado y jurisdiccion, y aiude como combiene al Principado y se libren sus naturales al mismo tiempo de los duplicados apremios que padezeran».

D'altra banda, repassats tots els precedents que hem vist i els escrits i informes emesos pels diferents oficials reials, i després d'haver-se verificat que el Decret de la reina del 31 de maig 1706 mai no va arribar a ser executat, el 27 de febrer de 1716 el Consell recomana que Tortosa torni a Catalunya per evitar als catalans «el descon-suelo de ver desmembrar de su propio territorio una tan especial parte».

Aquesta conclusió va acompanyada d'aquestes altres consideracions:

a) Que el Decret de la reina es va dictar a favor d'Aragó per «la importancia de empeñar a sus naturales [els aragonesos] con aquella nueva y entonces grandisima merced, en la conservacion de su fidelidad y resistencia a la imbasion de los enemigos perdida ya Barcelona» (a favor aleshores de Carles d'Àustria).

b) Que, acabada la guerra i suprimides les duanes terrestres, «queda Aragon en la libertad de servirse del puerto maritimo de Tortosa para la extraccion de sus frutos, con igual accion que los catalanes».

c) I que, si es mantenia aquella resolució reial, es vulnerava la Nova Planta de Catalunya, que assignava Tortosa a «la jurisdiccion de aquella Audiencia y Capitania General», sense que això tampoc no reportés cap benefici a Aragó.⁶⁷

7. EL DECRET DE NOVA PLANTA

Malgrat que el Decret de Nova Planta s'aprova el 15 d'octubre de 1715, com dèiem, no es publica i no entra en vigor fins al 16 de gener de 1716. Amb el Decret, en tot cas, ja queda establerta la nova Reia Audiència de Catalunya, que substitueix l'anterior Reial Junta de Govern i de Justícia, creada transitòriament.

Talment desapareixen les vegueries, substituïdes pels nous corregiments. I el de Tortosa segueix tenint el mateix territori anterior de «Tortosa, Castellania de Ampo-

67. Apèndix x/A, p. 113-115.

ta y Ribera de Ebro».⁶⁸ Amb més detalls, els seus límits es descriuen en una resolució del capità general, el marquès de Castel-Rodrigo, del 2 de gener de 1719:

Corregimiento de Tortosa. Este Corregimiento se compone del solo antiguo Veguerio de Tortosa, cuyo corregidor, con un teniente o alcalde mayor, ha de residir en la ciudad de Tortosa. Tiene sus linderos: por la parte confinante con el Corregimiento de Tarragona, solamente se estiende hasta incluir los lugares del Perello, Ginestar, Benisanet, Mora, Ascó, Flix y Ribaroja; y desde este lugar prosigue la confrontacion del Reyno de Aragon por los lugares de la Pobla, Batea, Algas, Caseras, Horta y Arnes; y consecutivamente se subsigue la confrontacion con el Reyno de Valencia por los lugares y terminos de la Cenia, Godall, Ulldecona y Alcanar hasta el mar, desde donde siguiendo la orilla del mar se vuelve hasta el lugar del Perello en el qual se ha empezado la circunferencia de este Corregimiento.

Previniedo que la villa y termino de Flix, cuyas rentas antes pertenecian a los concelleres de la Antigua Ciudad de Barcelona, queda incluida en los referidos confines y perpetuamente unida y agregada a este Corregimiento de Tortosa como villa de realengo incorporada a la Real Corona, conforme asi expresamente S[u] M[agestad] lo ordena en la expressada Real Cedula de 25 de novembre.⁶⁹

I és d'acord amb aquesta Nova Planta que el 27 de febrer de 1716, com hem vist, el Consell de Castella s'adreça al rei per a demanar de reintegrar Tortosa al Principat.⁷⁰

Finalment, a la vista d'aquesta proposta, en una data imprecisa (no hi consta) el monarca resol que a partir d'aleshores «las apelaciones que hasta ahora han ido a la Audiencia de Valencia, se admitan y remitan a la de Cathaluña». Però no es diu res sobre l'altra qüestió de la reincorporació territorial de l'antiga vegueria de Tortosa, amb la castellania d'Amposta i la Ribera d'Ebre, a Catalunya; en aquest cas, s'afirma que encara s'està «considerando» allò que s'hagi de resoldre.⁷¹

La decisió anterior relativa a l'àmbit jurisdiccional es formalitza per mitjà d'una Reial ordre del 25 de març de 1716 que s'adreça al capità general de Catalunya en els termes indicats: des d'aquell moment els recursos d'apel·lació contra resolucions dels jutjats de Tortosa s'han de presentar davant la Reial Audiència del Principat, i no la Cancelleria valenciana. I no es diu res més.⁷²

68. Capítol 38 del Reial decret (publicat per Josep SERRANO DAURA (coord.), *Jornades Internacionals d'Estudi. El Municipi al segle XVIII. El cas d'Arnes (Terra Alta)*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 2018, apèndix I, p. 559-567, esp. p. 564, de Tortosa).

69. Antonio SANMARTÍ, *Colección de ordenes relativas a la Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*, Lleida, Viuda e Hija de Escuder, 1817, p. 207-229, esp. p. 221-222, de Tortosa.

70. J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 207.

71. Apèndix x/B, p. 116.

72. Apèndix xi, p. 116-117.

Pot considerar-se que la qüestió territorial queda resolta tàcitament, com mostra la pràctica, i se sobreentén que els territoris de l'antiga vegueria de Tortosa, ara nou corregiment de Catalunya, estan ja reincorporats al Principat.

El 15 d'abril de 1716 el capità general mana que aquesta resolució del 25 de març sigui notificada a la Reial Audiència de Catalunya.⁷³ És sis dies abans que la mateixa Audiència ordeni donar compliment de la Nova Planta aprovada pel rei a tot el Principat.⁷⁴

El 30 d'abril següent la mateixa Audiència es dona per assabentada de la Reial cèdula del 25 de març de 1716 i mana el seu compliment al «governador, alcalde mayor, regidores, bayles, juezes y justicias de la ciudad de Tortosa, villas y lugares de su Veguerio y distrito».⁷⁵

Precisament en la mateixa data s'envia la notificació d'aquesta resolució a l'alcalde mayor o vicecorregidor de Tortosa.⁷⁶

8. LA REINCORPORACIÓ DE L'ANTIGA VEGUERIA AL PRINCIPAT

Encara que expressament no se'n diu res, com hem dit, a partir del març del 1716 el capità general i la Reial Audiència de Catalunya exerceixen la seva plena jurisdicció sobre el nou corregiment de Tortosa.

Així, la Reial Audiència el 30 d'abril de 1716 ordena a les cúries judicials de l'antiga vegueria que s'inhibeixin de conèixer i judicar sobre causes de robatoris i furtus produïts durant la guerra, ja que la seva tramitació correspon a l'alt tribunal. I precisament el 8 de juliol de 1716 s'ordena a l'alcalde mayor de Tortosa l'execució d'una sentència dictada en l'època anterior per la Cancelleria de València (sobre una reclamació de quantitat).⁷⁷

El 18 d'agost de 1716 el governador dicta una resolució perquè s'apliqui el seu ban del 19 de setembre de 1715, dictat per donar compliment a l'ordre reial d'expulsió dels gitanos del Principat.⁷⁸ De fet, es fa constar que el rei ja ha resolt reincorporar a Catalunya la vegueria de Tortosa amb al castellania d'Amposta.

I, per exemple, el 22 de setembre de 1716 la mateixa Reial Audiència ha d'atendre un conflicte suscitat a l'Ajuntament de Tortosa, on, dels regidors designats, encara n'hi ha quatre que no volen prendre possessió del càrrec.⁷⁹

73. Apèndix XII, p. 117.

74. Apèndix XIII, p. 117-118.

75. Apèndix XIV, p. 118-119.

76. Apèndix XV, p. 119-120.

77. ACA, Cartes de la Reial Audiència, registre núm. 2, f. 10 i 23-24.

78. Apèndix XVI, p. 120-121. J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 206.

79. Són Josep Borràs, Miquel Sentís, Joan de Ona i Pere Miraballs. En total havien de ser catorze, dels

A més, el 20 de març de 1717 l'alt tribunal ordena, d'acord amb un decret del capità general, que a Tortosa circuli el diner català; i el 3 d'octubre de 1717 mana al seu alcalde major que apliqui l'edicta del mateix governador sobre el càstig per als que falsifiquin moneda.⁸⁰

9. LA CASTELLANIA D'AMPOSTA

Tot i que la castellania d'Amposta, un territori que senyoreja l'orde de l'Hospital de Sant Joan, es trobava integrat en l'antiga vegueria i ara ho està en el corregiment de Tortosa, sembla que encara hi exerceixen certa jurisdicció tant el comandant general com la Cancelleria de València.

Així ho posen de manifest uns fets imprecisos ocorreguts a Alcanar, per la qual cosa el corregidor de Tortosa s'adreça al rei per a demanar-li que específicament es declari que la castellania pertany al Principat i, doncs, queda subjecta a la Capitania General, a la Intendència i a la Reial Audiència de Catalunya. Segons la Reial ordre del 20 d'abril de 1718, el monarca hi accedeix.⁸¹

Rebuda aquesta nova resolució, el capità general la notifica a la Reial Audiència el 27 d'abril,⁸² la qual es dona per assabentada d'aquest fet el següent 29 d'abril.⁸³

APÈNDIXS

I

1706, maig, 31. Madrid

La reina regent Maria Lluïsa de Savoia ordena la incorporació de les vegueries de Lleida i Tortosa al regne d'Aragó, en agraïment de la fidelitat dels seus súbdits aragonesos.

[Original: Archivo Histórico Nacional, «Consejos», lligall 6811, doc. núm. 150. Còpia: Archivo Histórico Nacional, Consejos, lligall 6814, II, doc. núm. 17, f. s/n.⁸⁴]

quals, a més, dos ja havien mort abans de ser designats. Aquest conflicte dona lloc a un llarg expedient que finalitza amb la imposició de multes als regidors inobedients o desafectes, com se'ls defineix (ACA, Cartes de la Reial Audiència, registre núm. 2, f. 65, 66, 84 i 105).

80. Apèndix xvii, p. 121, i ACA, Cartes de la Reial Audiència, registre núm. 2, f. 51.

81. Apèndix xviii, p. 122. J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 209.

82. Apèndix xix, p. 122-123.

83. Apèndix xx, p. 123.

84. Publicada per J. M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, apèndix núm. 17, p. 841.

El fervoroso zelo y fidelidad del Reyno de Aragon al rey mi señor, y la cuydada y atenta aplicacion a su r[ea]l servicio, de que gustosamente fui testigo el tiempo que me detuve en el conzilio, y aseguro mi amor a tan buenos vasallos como reconocieron entonzes y lo experimentaran siempre, que al paso que sus demostraciones le hazen mas digno de que se le manifieste, yo pueda acrehedarle.

Y deseando, desde aquel tiempo darles a entender con obras efectivas mi propencion a todo lo que pueda ser de su mayor utilidad y decoro.

Y considerando se halla aquel Reyno sin el adorno y defensa de fortalezas que le aseguren, y sin el veneficio del comercio y salida de sus frutos que le enriquezca, por la falta de puerto maritimo para extraerlos.

He resuelto conzeder a dicho Reyno de Aragon, e incorporar en el: el puerto de Tortosa, sus Alfaques y todos aquellos lugares y territorios que estan de la parte del rio Hebro azia Aragon, que asta aqui han estado incorporados al Principado de Cataluña; desmembrando tambien de este la ciudad de Lerida con todos los lugares y territorios que ay entre los dos rios Noguera y Zinga, e incorporando uno y otro con el referido Reyno.

Participolo al Consejo de Aragon, para que en inteligencia de esta mi r[ea]l resolució, se den por el todas aquellas ordenes, despachos y providencias que sean convenientes a su caval y entera execuzion.

En Madrid, a 31 de mayo de 1706.

A don Juan Bautista Roca.

II

1709, maig, 25. Madrid.

El rei resol que la Reial Cancelleria de València atengui els recursos d'apel·lació contra sentències i altres actes dels justícies de Tortosa i la seva vegueria, així com qualsevol altra qüestió que s'hi pugui plantejar i que s'acostuma a tractar davant les cancelleries reials. Una decisió que es dicta i que regirà mentre no es disposi una altra cosa.

[Original: Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre, Provisions, núm. 96, 1709, f. 47-48.]

El rey.

Por quanto se me a dado noticia que en algunos pleitos y negocios tocantes a la ad[ministraci]on de Justicia de la ciudad de Tor[os]a se an ofrecido y ofrecen algunas dudas y diferencias en orden al Tribunal, Aud[ienci]a o Chancilleria donde deben hir las apelaciones interpuestas de los actos y sentencias dadas por las justicias de aquella ciudad.

Y conbeniendo a mi servicio, y a la mejor forma y gobierno d'estas dependencias, e resuelto que por aora vayan a la Chancilleria de Valensia las d[ic]has apelaciones, y que la jurisdiccion de ella se estienda al territorio de la referida ciudad de Tortosa.

Y para q[ue] se observe y guarde esta resolucion, visto por los de mi Consejo, se acordo dar esta mi Cedula por la qual quiero y mando que, por aora y asta que otra cosa se ordene, vengan a la mia Aud[ienci]a y Chancilleria de la ciudad de Val[enci]a, las apelaciones que se interpusieren de los autos y sentencias que se dieren por las justicias de la ciudad de Tortosa, con los demas negocios que se suelen remitir a las Chancillerias, para cuyo efeto alargo y estiendo la jurisdiccion de mi Aud[ienci]a y Chancilleria de d[ic]ha ciudad de Valensia al territorio de la referida ciudad de Tortosa para q[ue], por aora y asta que otra cosa se mande, quede como a de quedar comprehendido en ella, sin que se contrabenga a esta mi resolucion, en manera alguna por ser mi deliberada voluntad.

Dada en Madrid, a veinte y sinco dias del mes de mayo de mil setecientos y nueve años.

Yo, el rey.

Por mand[at]o del rey n[uest]ro s[eñor], d[o]n Juan Milan de Aragon.

III

1714, setembre, 24. Barcelona

El mariscal duc de Berwick, com a president de la Reial Junta Superior de Govern i de Justícia de Catalunya, demana a l'alcalde major de Tortosa que en una causa determinada (que no s'especifica) procedeixi segons les instruccions d'aquesta junta.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartes acordades de la Reial Junta, registre núm. 1, f. 1.]

La Real Junta Superior de Gobierno y Justicia d'esta ciudad y Principado de Cataluña, formada por el ex[celentísi]mo s[eñor] mariscal de Berwich, mando, de la facultad y poder que tiene de S[u] Mag[esta]d:

Haviendose presentado por parte de d[o]n Placido de Oliu el memorial del the-nor siguiente *inseratus*, ha resuelto, a vista de su contenido:

[1] Que v[uestra] me[rced] se abstenga en este negocio de proceder por la via executiva, reintegrando las cosas en el primer estado.

[2] Y que a instancia del actor, proceda en ella por la via ordinaria judicial y regular, en los términos y dilaciones de justicia, con citar y ohir la parte.

[3] Y quando v[uestra] me[rced] tuviere cosa en contrario, informe de ello a la Junta para que pueda dar la devida providencia.

Lo que participo a v[uestra] me[rced] para que lo tenga en sentido, y execute.
Barcelona, septiembre 24 de 1714.
D[o]n Salvad[o]r Prats y Matas.⁸⁵

[Al] s[eñor] d[o]n Pedro de Saura y Balcarcel, alcalde mayor de Tortosa.

IV

1714, novembre, 19. Madrid

El rei suprimeix les duanes terrestres existents fins aleshores (puertos secos) entre els regnes d'Aragó i València i el Principat de Catalunya; tots tres ja són considerats províncies unides a la de Castella i es reconeix el lliure trànsit entre totes.

[Original: Archivo General de Simancas, «Estado», llibre 415, f. 67-69.]

En Madrid, a 19 de noviembre de 1714.

Al obispo de Girona.

Siendo mi principal atencion facilitar quanto pueda conducir al bien comun de mis vasallos, y especialmente en lo que mira a la libertad y aumento del comercio entre las provincias; y que con la abundancia de las unas, se pueda socorrer la escasez de las otras auxiliandose reciprocamente sin los embarazos y gravámenes experimentados en lo pasado.

He resuelto:

[1] Se quiten en el todo, los puertos secos de entre Castilla, Aragon, Valencia y Cataluña.

[2] Y se estimen aquellos dos Reynos y Principado como provincias unidas a Castilla, corriendo el comercio entre todas ellas libremente y sin impedimento alguno.

Tendrase entendido en el Consejo de Hazienda, y dara las ordenes combenientes para su cumplimiento, como tambien las demas providencias que resulten de esta determinacion en la parte que tocara a ese Consejo.

85. Al servei del mariscal duc de Berwick, serà secretari de la Reial Junta de Govern i de Justícia de Catalunya i, finalment, escrivà principal de Cambra i Govern del rei (Joan MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*, p. 52).

V

1715, 22 de gener. Madrid⁸⁶

El Consell de Castella recomana al rei que els recursos i les apel·lacions contra les resolucions dels jutjats de Tortosa segueixin tramitant-se davant la Cancelleria de València fins que es disposi la Nova Planta de Govern al Principat de Catalunya.

[Original: Archivo Histórico Nacional, «Consejos», lligall 6814, II, doc. núm. 17, f. s/n.]

Señor.

El alcalde maior de la ciu[da]d de Tortosa y su territorio en carta para el fiscal g[ene]ral de 18 de noviembre proximo pasado, ha dado cuenta de que fue a exercer su empleo el año 1709, y que no habiendo en Cathaluña, tribunal donde fuesen a parar las apelaciones y recursos, pidio se le mandase adbertir a donde se devia acudir con ellos.

Y que con r[ea]l despacho de 25 de maio del mismo año, se mando que el territorio de la Chancilleria de Valencia se extendiere a aquel partido y permaneziese durante la r[ea]l voluntad de V[uestra] Mag[esta]d, cuja disposicion se ha continuado hasta ahora en todo lo que ha ocurrido.

Y que estando oy formada la Junta de Gobierno de Barcelona, ha embiado algunas ordenes a Tortosa tocantes a la jurisdiccion; y que como en aquel territorio tiene V[uestra] Mag[esta]d mandado, se observen las leyes de Castilla, assi en lo ordinario como en lo deccisorio, y en aquella Junta no se practican, siendo en lo ordinario de los processos distintuima [sic] la practica de las leyes de Castilla en que se pueden hallar gravissimos inconvenientes si las apellaciones y recursos de aquel territorio fuesen a parar a la Junta de Gobierno.

Por estas consideraciones, suplica el alcalde maior se le ordene lo que devera executar en este asumpto, y si pondra en execucion las ordenes que en esta materia le vinieren de Barzelona, u si devera decir a las partes que han ganado, o ganaren, dichas ordenes, acudan a la Chancilleria de Valencia.

Esta carta del alcalde maior de Tortosa, acordo el Consejo pasase al fiscal g[ene]ral, y en su vista ha representado que, en atencion de que hasta ahora no se ha servido V[uestra] Mag[esta]d establecer la forma de gobierno que ha de haver en el Principado de Cathaluña, y que V[uestra] Mag[esta]d tiene mandado que las apellaciones del Juzgado de la ciudad de Tortosa y su jurisdiccion, vayan a la Chanzilleria de Valencia y se gobierne por las leyes de Castilla.

Y que de interponerse las appellaciones para la Junta R[eal], que V[uestra] Mag[esta]d se ha servido formar en el Principado de Cathaluña, pueden seguirse algunos

86. El document omet el dia.

inconvenientes por la diferencia de juzgados, siendo del r[ea]l agrado de V[uestra] Mag[esta]d podra mandar que por ahora y hasta que V[uestra] Mag[esta]d se sirva determinar otra cosa, vayan las appellaciones que se interpusieren a la referida Chancilleria de la ciudad de Valencia.

Visto en el Consejo todo lo expresado sobre esta materia y premeditados los inconvenientes que se pueden seguir assi de que esten suspensas las appellaciones del Juzgado de Tortosa, como de que estas se interpongan para la Junta Real que esta formada en Barcelona, como expone el fiscal general, conformandose con su dictamen.

Entiende el Consejo sera del servicio de V[uestra] Mag[esta]d que las appellaciones interpuestas, y las que se ofrezieren en adelante vayan a la Chancilleria de Valencia por ahora y hasta que V[uestra] Mag[esta]d se sirva mandar otra cosa, y que en esta conformidad se le ordene al alcalde maior de Tortosa para su gobierno.

V[uestra] Mag[esta]d mandara lo que mas fuere servido.

Madrid, a 22 de henero 1715.

D[on] Mig[uel] Fran[cis]co Guerra, d[on] Fran[cis]co de Leon y Luna, d[on] Apostol [Andres] de Cañas, d[on] Luys de Ulloa, d[on] Miguel Revilla de Lara.

El fiscal general la ha visto.

VI

1715, octubre, 10. Barcelona

La Reial Junta de Govern i Justícia del Principat de Catalunya, a instancia de l'alcalde major de Tortosa, recomana al capità general que la vegueria de Tortosa, amb la castellania d'Amposta i la Ribera d'Ebre, es reconegui com a part integrant del Principat i es revoqui la Reial cèdula del 1709 que la subjectava a la jurisdicció de la Reial Cancelleria de València.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, registre núm. 6185, f. 29-33. Còpia: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Reial Audiència, 6A-II-2 (Consultes), f. s/n.]

Ex[celentisi]mo señor,

La R[ea]l Junta de Justicia y Gobierno de esta ciudad y Principado se ve en oblig[acio]n de haver de representar a v[uestra] e[xc]elencia, que no obstante de ser materia indubitada y cierta de que la ciudad de Tortosa con su Veguerio y partidos que en si incluye de la Castellania de Amposta y Ribera del Ebro, son parte y porcion de esta provincia y Principado de Catt[alu]ña, y totalm[en]te excluidos de los Reynos de Valencia y Aragon y q[u]e en este supuesto infalible, se han expedido para d[ic]ho Veguerio de Tortosa las ordenes que se han ofrezido en providencias de gobierno y justicia.

Ha reparado y dificultado el alcalde mayor que rezide en d[ic]ha ciudad de Tortosa, obedezlerlas con motivo de ser todo aquel Veguerio y partido subordinado a la R[ea]l Chansilleria del Reyno de Valencia.

Y habiendo el d[ic]ho alcalde mayor dado parte sobre este assumpto, el presidente de la d[ic]ha R[ea]l Cansilleria ha escrito est[a] una carta a d[o]n Fran[cis]co de Ameller, suponiendole que S[u] M[agestad], con R[ea]l Sedula dada en Madrid, en 25 de may[o] 1709, habria resuelto agregar y subordinar a la d[ic]ha R[ea]l Cansilleria de Valencia el partido y Veguerio de Tortosa, enbiandole copia de d[ic]ha R[ea]l Sedula a fin de que, poniendolo d[ic]ho d[o]n Fran[cis]co de Ameller en noticia de la R[ea]l Junta, se abstuviesse esta de proseguir en dar providencia y otros despachos dirigidos al dicho alcalde mayor y a otros oficiales del referido distrito.

Avia ignorado la R[ea]l Junta que huviesse tal orden expressa de S[u] M[agestad], hasta ahora q[u]e ha visto d[ic]ha R[ea]l Sedula.

Pero del contexto de ella misma se manifiesta que no fue de la r[ea]l intencion y mente de S[u] M[agestad], separar de la juridicion de esta provincia y Principado d[ic]ho Veguerio de Tortosa con sus dependencias; y si, solam[en]te, de dar una interina providencia al curso de los negocios que ocurrían en d[ic]ho Veg[ueri]o.

Un tiempo como era el del año 1709, en el qual solam[en]te por la parte d'esta Marina de poniente se hallava restituido a la obediencia del rey el Veguerio de Tortosa, estando el Campo de Tarragona con todo lo demas del Prin[cipa]do, menos la frontera de Lerida, baxo el poder de los enemigos, como literalm[en]te se expressava la misma R[ea]l Sedula, pues por tres vezes en ella se repite la clausula «por ahora, y asta que otra cosa se ordene», como quedara v[uestra] e[xcelencia] informado por la copia de dicha R[ea]l Sedula q[u]e va adjunta.

Se persuade la Junta q[u]e la causa de perseverar ahun subordinado el distrito de Tortosa a la juridicion del Reyno de Valencia en fuerça de la sitada R[ea]l Sedula, proviene de no haverse echo presente a S[u] M[agestad] de que sessaron los motivos q[u]e inclinaron su real animo a dar la referida providencia interina en d[ic]ho año 1709, que se fundaron en no haver en aquella positura de tiempo tribunal superior en Catt[aluñ]a a quien pudiera ser subordinado d[ic]ho Veguerio de Tortosa, por dominar las tropas enemigas el Prin[cipa]do.

Y q[u]e esta causa ha cessado despues de buelta toda esta provincia a la legitima obediencia de S[u] M[agestad], constituhida en paz y quietud, con un tribunal superior de la R[ea]l Junta, cuyo geffe es v[uestra] e[xcelencia], como a governador y comandante general del Prin[cipa]do, sin haver razon peculiar para q[u]e la juridicion que v[uestra] e[xcelencia] con la R[ea]l Junta ejerze por toda Catt[aluñ]a y Condado de Cerdaña, solamente dijase de ser obedecida y atendida en el Veg[ueri]o de Tortosa.

Ni menos la Junta se puede persuadir q[u]e sea de la intencion de S[u] M[agestad] el separar y dimembrar de Catt[aluñ]a el partido de Tortosa con sus dependencias de Castellania de Amposta y Ribera de Ebro, pues aunque alguna vez los valencianos y aragoneses han pretendido usurpar alguna porcion de estos partidos, pero

siempre los s[eño]res reyes antecessores de S[u] M[agestad], han atendido a que todo el Veg[ueri]o de Tortosa con sus dependencias fuesse una de las partes integrales del Prin[cipa]do, en tal modo que esto se ha difundido por la parte de Valencia hasta el rio de la Cenia.

Y habiendo ocurrido una competencia en el año de 1696 sobre cierto territorio en aquellos confines, fueron nombrados ministros de ambas provincias para convenir en el echo sobre el lindero de la division.

Serian grandes los inconvenientes que resultarian a todo aquel territorio desmembrandole del Prin[cipa]do de Catt[aluñ]a, pues q[u]e habiendo sido en tantas centurias passadas, y desde que los condes de Bar[celon]a le libraron de la esclavitud de los moros, unido a esta provincia que en el transcurso de estas eras han dependido los intereses de los moradores de dicho Veg[ueri]o de la capital que es Bar[celon]a, en la qual estan los archivos principales y ha residido siempre la R[ea]l Aud[ienci]a, de modo q[u]e fuera en prejuicio inponderable para los tortosines el aver de transportar a Valencia a sus costas los títulos de sus haz[ien]das o los processos en q[u]e por litigios se han calificado sus derechos.

No fuera menor inconveniente el de la R[ea]l Haz[ien]da, pues las rentas reales y drechos de las regalías y singularm[en]te en aguas, bosques y salinas han dependido y se han gobernado siempre por el tribunal del R[ea]l Patrimonio que, con titulo de Baylia G[enera]l, ha residido en Bar[celon]a, en cuyo peculiar archivo estan las pragmáticas r[ea]les, infeudaciones, capbreos, sentencias dadas en los juzgados, con los exemplares por los quales es mas natural que se gobierne diaria [sic] y mantenga y ahun augmente el util del Patrimonio R[ea]l en aquel partido.

Lo qual no fuera facil conseguir separandose de Catt[aluñ]a, pues fuera un trabajo y gasto grande aver de entresacar y copiar para remitir a Valencia de los libros del d[ic]ho archivo, todos los titulos y papeles concernientes a las regalías y Haz[ien]da R[ea]l del Veg[ueri]o de Tortosa que acarrearía grande gasto, y consumiria largo tiempo sobre lo dificil que seria su inteligencia en su uso practico por ser distintas las costumbres de aquel pais a las de este Principado.

A mas que, siendo una y la mas principal renta r[ea]l la de las salinas de los Alfaques, habiendo ya mandado S[u] M[agestad] que estas corriessen como efectiva[m]ente corren por la direccion del administrador gen[era]l del Estanque y Provision de Sal de Catt[aluñ]a, parece consecutivo que los demas derechos y emolumentos de la R[ea]l Hazienda en aquel partido se miren tambien como a dependientes y unidos de la administracion de la Hazienda R[ea]l, que ahora corre a cargo del superintendente g[enera]l de Catt[aluñ]a.

Seria, assimismo, grave inconveniente para la satisfacion de los servicios en que deve contribuir el Principado porque siendo su Veg[ueri]o de Tortosa con la Castellania de Amposta y Ribera de Ebro, una de las mas fertiles y floridas de Catt[aluñ]a, la dimembracion de una parte tan substancial disminuiriá mucho las fuerças en los averes respeto al total y comun del Prin[cipa]do.

Finalm[en]te seria notable la rebaja que padecerian los drechos de Gen[era]l Guerra y Bolla, por la falta del comercio de aquel partido con esta capital, pues haciendose porcion de la de Valencia, el transbalo de la comunicacion seria mucho mas con aquel Reyno que con esta provincia, experimentandose ya esta baja por la instancia q[u]e hazen los arrendatarios de estas rentas de G[enera]l Guerra y Bolla, pues piden considerable cantidad a baja del precio por haverzeles embarazado por d[o]n Gregorio Albares de Lozada, administrador especial de Rentas en aquel partido, la colecta de los referidos drechos con el motivo de q[u]e no deve en aquel parti[do] cobrarse con el supuesto de que no se ha de considerar como a miembro y parte integral del Prin[cipa]do.

Y siendo las referidas consideraciones muy ponderosas para q[u]e no se de lugar a separar aquel Veg[ueri]o de esta provincia, no seria menor inconveniente el que respeto a las salinas, rentas y contribucion se considerasse y tuviesse por unido a este Prin[cipa]do y que respeto a la jurisdiccion y gobierno politico dependiessen sus moradores de los geffes y R[ea]l Cansilleria de Valencia, porq[u]e notoriam[en]te se ve la diformidad que seria que respeto a unas materias fuesse porcion y dependencia de Catt[aluñ]a, y que respeto de otras lo fuesse de Valencia de la qual diformidad se causarian insensible[en]te continuos altercados y competencias entre los ministros y Audiencias de Valencia y Catt[aluñ]a.

Todos estos motivos ha parecido a la Junta representar a v[uestra] e[xcelencia], para que, mereciendo la aprobacion de la superior intelligencia de v[uestra] e[xcelencia], sea servido con su grande autoridad representarles a S[u] M[agestad] a fin que:

[1] Digne mandar que se declare haver cessado la providencia dada en d[ic]ha R[ea]l Sedula.

[2] Y aquel Veg[ueri]o de Tortosa, con su Castellania de Amposta y Ribera de Ebro, se tenga y considere en adelante como parte integral del Prin[cipa]do en todo y por todo como de antes lo era.

V[uestra] e[xcelencia] mandara lo que mas fuere servido.

Por la Junta.

D[o]n Joseph de Alos.⁸⁷

87. Vegeu els noms dels magistrats de la Reial Audiència a Pedro MOLAS RIBALTA, «Las Audiencias borbónicas de la Corona de Aragón. Aportación a su estudio», *Estudis: Revista d'Història Moderna* (València: Universitat de València), núm. 5 (1976), p. 59-124.

VII

1715, octubre, 24. Barcelona

La Junta de Govern i Justícia informa el capità general de Catalunya de la impossibilitat d'aplicar a la vegueria de Tortosa el seu edicte relatiu a l'expulsió dels gitanos del Principat, atès que ell no en té la jurisdicció, sinó que correspon a la Cancelleria de València.

[Original: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Reial Audiència, 6A-II-2 (Consultes), f. s/n.]

Ex[celentisi]mo señor.

La R[ea]l Junta, por via de su secretario, ha rezibido la adjunta carta del marq[ue]s de S[a]n Vicente, comand[ant]e gen[era]l de Tortosa y su partido, con la otra que la escribe al mismo comand[ant]e aquel alcalde mayor y la Pragmatica R[ea]l impresa tocante a la expulsión de gitanos en los Reynos de Castilla, publicada en el de Valencia, en julio de 1709, por la qual y motivos que propone, el alcalde mayor ha suspendido el comand[ant]e gen[era]l y obligarle a que publicasse el bando de v[uestra] e[xcelencia] que se le remitió, tocante al mismo assumpto, hazta nueva orden de lo que se deve executar.

Considera la Junta que son fundados los reparos y motivos que haze el alcalde mayor de Tortosa, porque la R[ea]l Pragmatica de la expulsion de gitanos, dada en Madrid a 1 dia de s[etiem]bre 1708, mandada publicar despues en el Reyno de Valencia por via de su Chancilleria, y en su consecuencia, con provision de ella de 3 de julio 1709 publicada despues en 29 de los mismos en la ciu[da]d de Tortosa y su Veguerio, es muy diferente en la dispositiva e incompetible con lo que se ordena en el bando de v[uestra] e[xcelencia], que absolutam[en]te manda la expulsion de los gitanos de todo el Principado.

Y no es dable el poderse practicar y executar el bando y d[ic]ha R[ea]l Pragmatica juntam[en]te.

Y como S[u] Mag[esta]d (D[i]os le g[uar]de), con su R[ea]l Decreto de 25 de mayo 1709 mandasse que el territorio de la jurisdiccion de la Chancilleria de Valencia se estendiesse y comprehendiesse a Tortosa y su Veguerio, aunque en *interim* y hasta otra orden, como tiene la Junta representado a v[uestra] e[xcelencia] en otra consulta, y segun dize el alcalde mayor en su carta tenga tambien mandado el rey que en aquel Veguerio como a dependencia de la jurisdiccion de Valencia, se guarden y observen las leyes y pragmaticas de Castilla, lo que dize ha confirmado nuevam[en]te S[u] Mag[esta]d en carta de d[o]n Joseph Fran[cis]co Saenz de Victoria su secret[ari]o de 6 de febrero de este año.

No se les puede obligar a que publiquen, guarden y observen este bando de v[uestra] e[xcelencia] en orden a la total expulsion de los gitanos de aquel Veguerio, y no la d[ic]ha R[ea]l Pragmatica hazta que S[u] Mag[esta]d se sirva declarar que d[ic]

ho Veguerio de Tortosa ha de quedar separado de la jurisdiccion del Reyno de Valencia y unido como lo es y ha sido siempre al Principado de Cathaluña y su jurisdiccion, como se puede esperar que S[u] Mag[esta]d lo mandara assi a representacion de v[uestra] e[xcelencia] por carta por cessar totalm[en]te el motivo que precisso a S[u] Mag[esta]d en d[ic]ho año 1709 para unir y juntar aquel Veguerio a la jurisdiccion del Reyno de Valencia.

Y de otra parte, hazta tanto que S[u] Mag[esta]d se sirva tambien declarar si sera mas de su r[ea]l agrado y servicio que se observe en el Principado de Cathaluña y en el Veguerio de Tortosa, aunque unido a este la citada R[ea]l Pragmatica o el referido bando por la razon particular que ay, que en Cathaluña parece que conviene que se observe el bando totalm[en]te expulsivo de los gitanos por ser la parte donde mas cunden y tienen infestado el pahiz esta raza de gente que no en las demas de España.

Y bien que este motivo no impide que el bando se execute y observe en las demas partes del Principado, mientras que Su Magestad no mande lo contrario, y que se observe la d[ic]ha R[ea]l Pragmatica, pero respecto del Veguerio de Tortosa en que S[u] Mag[esta]d mando se observassen las leyes de Castilla, y esta en practica y observancia la d[ic]ha R[ea]l Pragmatica parece que se deve suspender la publicación y execucion del bando hasta tanto que S[u] Mag[esta]d declare su r[ea]l animo y mente como va dicho.

En la misma carta del comand[an]te gen[era]l marq[ue]s de S[a]n Vicente escrita al secretario de la Junta se ha reparado, que no obstante la positiva orden de v[uestra] e[xcelencia] de que d[ic]hos comand[an]tes gen[era]les escriviessen y respondiessen al secret[ari]o de la Junta con cortesia como a tribunales de quienes en sus respective materias dependen, ha escrito dicho marq[ue]s de S[a]n Vicente, y respondido al secret[ari]o sin ningun genero de cortesia, ni al principio ni a la fin de d[ic]ha su carta, a diferencia de lo que han practicado los otros comand[an]tes gen[era]les y particularm[en]te el cavallero de Lede y d[o]n Diego de Alarcon.

Lo que se ha estrañado y se pone a la alta comprehension de v[uestra] e[xcelencia] para que se sirva remediarlo, y dar la devida providencia en esto.

V[uestra] e[xcelencia] mandara lo que mas fuere servido.

Por la Junta.

D[o]n Francisco Ameller.

VIII

1715, novembre, 3. Barcelona

El capità general de Catalunya es dirigeix a l'abat Lorenzo de Vivanco, secretari del Consell de Castella, i demana que la vegueria de Tortosa sigui restituïda al Principat de Catalunya, com li correspon.

[Original: Archivo Histórico Nacional, «Consejos», lligall 6814, II, doc. núm. 17, f. s/n.]

Señor mio.

A mi ingresso en estos cargos, alle que el Veguerio de Tortosa (que ha inmemorial, es de los contenidos, agregados y unidos a la Cathaluña), estava ni bien segregado ni bien unido a ella, porque: por lo q[ue] toca a Guerra, depende aquel comandante, guarnicion y territorio de aca de el Ebro de esta Capitanía G[ene]ral; por lo que toca a politico, depende actualm[en]te el Veguerio de la Chancilleria de Valencia; y por lo que toca a la Hacienda, en cuanto a la contribucion g[ene]ral a este yntendente; y en cuanto a lo demas q[ue] se ofrece, al de Valencia.

Esta especie de agregacion de este miembro de su Cuerpo y subordinacion de el en partes y en interin a la Chancilleria de Valencia, fue accion precissa en el tiempo en q[ue] se hizo, y aunque despues de determinados los motivos que obligaron a executar lo assi, ha parecido siempre monstruossa por esto mismo.

Y conociendo como conozco la suma justicia del rey, he tenido por fijo vendria declarado este punto a favor de la que compete al Cuerpo, para que se le restituya su miembro segregado al tiempo de el stablecimiento de la nueva planta de tribunales en este Principado.

Y este es el motivo por el qual he ommitido hasta ahora hacer presente a S[u] Mag[esta]d esta ymportancia.

Pero constituyendome ahora en la obligacion de executar lo, la representacion que me hace la Real Junta de Justicia y Gobierno que original he remitido a S[u] Mag[esta]d por via de el s[eñ]or d[o]n Manuel de Vadillo, con carta de la data de esta y copia de un papel que la acompaña, y es el motivo de su consulta, no puedo dejar de suplicar a v[uestra] s[eñoria] se sirva poner todo en la comprension de el Consejo.

Y conociendo yo que es superfluo en su justificación el que yo añada las razones de justicia, de real servicio y de política, que median en esta matheria para que no se innove en lo que en tantas centurias ha subsistido, pues el mismo hecho bastantemen- te convence, no me dilato a mas que a rogar a D[ios] g[uar]de a v[uestra] s[eñoria] mu[cho]s a[ño]s, como d[ese]o.

Barcelona, y noviembre 3, de 1715.

B[esa] l[a] m[ano] de v[uestra] s[eñoria] su mayor serb[ido]r,
Francisco Pio de Saboya Moura y Corte Real.

Al señor abad de Vivanco.

IX

1715, novembre, 16. Madrid

Juan Milán de Aragón Macip, secretari de la Reial Cambra del Consell d'Aragó, es dirigeix a l'abat Lorenzo de Vivanco, secretari del Consell de Castella, per a referir-li: la segregació el 1706 dels territoris de Tortosa i de Lleida, segons s'exposa, annexionats al regne d'Aragó; i la dependència de la vegueria tortosina i del govern municipal de la ciutat de la Reial Cancelleria de Saragossa.

[Original: Archivo Histórico Nacional, Consejos, lligall 6814, II, doc. núm. 17, f. s/n.]

En decreto de 22 de febrero de 1706 participo V[uestra] Mag[esta]d al Cons[ej]o de Aragon que partia a la defensa de estos reynos. Y que dexava p[o]r gov[ernado]-ra a la s[eño]ra reyna doña Maria Luisa de Saboia (que hara Gloria), previniendo lo q[ue] se devia executar en quanto a los Despachos y demas dependencias tocantes a aquel Consejo.

Governando d[ic]ha s[eño]ra reyna, expidio al Consejo de Aragon en 31 de maio de d[ic]ho año 1706, el decreto (cuya copia es la inclusa), en que agrego al reyno de Aragon el puerto de Tortosa, sus Alfaques y todos aquellos lugares y territorios que estan de la parte del rio Ebro acia Aragon, y la ciudad de Lerida, con todos los lugares y territorios que hay entre los rios Noguera y Cinca.

En decreto de 31 de octubre de 1708 nombro S[u] M[agestad] correg[id]o[r] y regidores para la ciu[da]d de Tortosa, cuios despachos se expidieron con zedula para que el correg[id]o[r] electo jurase en manos de aq[ue]l obispo. Y con motivo de que era necesario expedirse comision para recibir el juramento a d[ic]hos regidores de Tortosa, en la primera creacion de aquel Ayuntam[ien]to, hizo la Camara consulta a S[u] M[agestad] en 12 de enero de 1709 (de que es copia la inclusa), y en ella hizo presente la referida gracia hecha p[o]r d[ic]ha s[eño]ra reyna al Reyno de Aragon, p[ar]a q[ue] resolviese S[u] Mag[esta]d si havia de ponerse en execucion.

Y a d[ic]ha con[sul]ta respondio S[u] Mag[estad] que se expidiese al presidente de la Chanc[ille]ria de Zarag[oz]a la comicion p[ar]a dar la posecion a los regidores de Tortosa, sin expresar d[ic]ha r[ea]l resolucion cosa alguna tocante al otro punto. Pero al mismo t[ie]m[p]o, vaxo un pap[e]l aparte p[ar]a el s[eño]r go[vernad]o[r] del Cons[ej]o, su f[ec]ha del 6 de en[er]o de d[ic]ho año 1709 (de q[ue] es copia la adjunta), sob[r]e que en d[ic]ha com[isi]on no se tocasse nada de lo resuelto por dicha s[eño]ra reyna.

En q[uan]to a lo resu[elt]o por S[u] Mag[estad] sob[r]e la parte a donde se han ido las apelaciones del Juzgado de Tortosa, ya tengo avisado a v[uestra] m[erced] todo lo q[ue] ay en papel ayer.

Dios g[uar]de a v[uestra] m[erced] m[uch]os a[ño]s, como desseo.

M[adri]d, 16 de noviembre de 1715.

D[o]n Juan Milan de Argon.

Al abad de Vivanco.

X

1716, febrer, 27. Madrid

Consulta del Consell de Castella sobre la conveniència de mantenir el territori de Tortosa incorporat al regne d'Aragó o bé de reintegrar-lo definitivament al Principat de Catalunya. En el mateix document i sense data expressa, figura la diligència reial que ordena que les apel·lacions judicials contra resolucions dictades pels jutjats del territori i districte de Tortosa ja es tramitin davant la Reial Audiència de Barcelona.

[Original: Archivo Histórico Nacional, «Consejos», lligall 6814, II, expediente núm. 17, f. s/n.⁸⁸]

A

Señor,

[1] Con decreto de 12 de nov[iemb]re proximo pasado se sirvio V[uestra] M[a-gestad] remitir al Consejo representacion de la Junta de Gobierno del Principado de Cathaluña, sobre los inconvenientes que abraza la segregacion de la plaza y territorio de Tortosa, con otra carta que al mismo asunto escrivio el yntendente (que buelben con esta consulta a las r[eale]s manos de V[uestra] M[agestad]), para que en inteligencia de su contenido y teniendo presente la planta de Gov[er]no que V[uestra] M[agestad] ha resuelto para aquel Principado, consulte a V[uestra] M[agestad] lo que se le ofreciere y pareciere.

La Junta en su representacion al marques de Castel Rodrigo, dize que, sin embargo, de ser materia indubitada y cierta que la ciudad de Tortosa con su Veguerio y partido, que en si incluie de la Castellania de Amposta y Rivera del Ebro, es parte y porcion de la provincia y Principado de Cathaluña, y totalmente excluidos de los Reynos de Valencia y Aragon. Y que en este supuesto infalible, se han expedido para el las ordenes que se han ofrecido en providencias de Gobierno y Justicia.

Ha reparado y dificultado el alcalde maior de Tortosa obedezelras, con motivo de ser todo aquel Veguerio subordinado a la Chan[cille]ria de Valencia por cuió presidente se ha escrito a don Francisco Ameller, suponiendole q[ue] V[uestra] M[agestad], por r[ea]l cedula de 25 de mayo de 1709, fue servido resolver se agregase el

88. Publicada per Josep M. GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, apèndix núm. 18, p. 843-845.

Veguerio y partido de Tortosa a la Chan[cille]ria de Valencia, a fin de que poniendolo en noticia de la Junta, esta se abstubiese de dar providencias y otros despachos dirigidos a aquel alcalde maior ni a otros oficiales del referido distrito. Y ponderando los inconvenientes que resultan de esta separacion y que la providencia de V[uestra] M[agestad] fue servido dar en la referida real cedula, fue interina y sin animo de que permaneciese, concluie pidiendo se ponga noticia de V[uestra] M[agestad], a fin de que se digne mandar y declarar: ha cesado la providencia dada en la referida r[ea]l cedula; y que el Veguerio de Tortosa, con su Castellania de Amposta y Rivera de Ebro, se tenga y considere en adelante como parte integral del Principado de Cathaluña, segun y como estaba antes.

[2] El yntedente, refiriendo la instancia de la Junta y los inconvenientes que resultan de esta separacion, y que las providencias que hasta aqui se han dado han sido interinas por estar Bar[celo]na ocupada de los enemigos, y situada Tortosa a igual distancia de dos conformes y autorizados tribunales que havia entonces en Zaragoza y Valencia.

Cuia circunstancia cesa oy reintegrada Bar[celo]na al dominio de V[uestra] M[agestad], concluie con que tiene por util y combeniente se buelva el Veguerio de Tortosa a su antiguo estado y jurisdicción, y aiude como combiene al Principado y se libren sus naturales al mismo tiempo de los duplicados apremios que padezeran.

[3] Para poder el Consexo con entero conocimiento informar mejor el r[ea]l animo de V[uestra] M[agestad] acordo se juntasen a este expediente todos los antezedentes que hubiese sobre la segregacion de Tortosa del Principado de Cathaluña y union a la Chancilleria de Valencia, lo que se executo.

Y de ellos resulta que, hallandose V[uestra] M[agestad] sobre Bar[celo]na en el año 1706, y governando la reyna nuestra señora (que esta en Gloria), expidio en 31 de mayo su r[ea]l decreto al Consexo de Aragon, previniendole que, en atencion al celo y fidelidad del Reyno de Aragon a V[uestra] M[agestad] de que havia Su Mag[esta]d sido testigo en el tiempo que se detubo en el, y deseando con obras efectivas atender a todo quanto fuese de su maior utilidad, havia resuelto conzederle e incorporar en el, el puerto de Tortosa, sus Alfaques y todos aquellos lugares y territorios que estan de la parte del rio Ebro acia a Aragon, que hasta aqui havian estado incorporados en el Principado de Cathaluña; desmembrando tambien de este la ciudad de Lerida con todos los lugares y territorios q[ue] hay entre los rios Noguera y Cinca, incorporando uno y otro con el Reyno de Aragon, ordenando al Consexo diese a este fin los despachos combenientes.

[4] Que haviendo V[uestra] M[agestad] por decretos de 31 de oct[ub]re y 3 de hen[ero] de 1709, nombrado los regidores que havia de haver en Tortosa, y ofecidose a la Camara la dificultad de si havian de jurar en manos del presidente de la Chan[cille]ria de Valencia o en las del de la de Zaragoza, consulto V[uestra] M[agestad] en 12 de henero de 1709, motivandola con el decreto de 31 de maio de 1706, a la qual fue V[uestra] M[agestad] servido resolver se expidiese comision al presidente de la

Chan[cille]ria de Zaragoza, sin que en ella se hiciese mencion de lo resuelto por la reyna (que esta en Gloria), en el decreto de 31 de maio, lo que se executo.

[5] Que en 25 de maio de 1709 se expidio cedula de V[uestra] M[agestad] mandando por ahora y hasta que otra cosa se ordenase, fuesen a la Chan[cille]ria de Valencia las apelaciones que se interpusieren de los autos y sentencias que se diesen por las justicias de Tortosa, para cuio efecto se alargaba y estendia al territorio de aquella ciudad la jurisdicción de la Chan[cille]ria de Valencia.

Y posteriormente, por resolucio[n] de V[uestra] M[agestad] a consulta del Consejo de 22 de henero de 1715 con motivo de la duda, que se ofrecio al alcalde maior de Tortosa sobre la admision de estas apelaciones respecto de haverse formado la Junta de Gov[er]no de Bar[celo]na, se mando continuasen en admitirlas para la Chan[cille]ria de Valencia, y no para la Junta, mediante podian resultar graves inconvenientes por la diferencia de practica en substanciar los pleitos.

[6] Diose parte al fiscal y en escrito de 14 de diz[iemb]re proximo, expuso tenia por combeniente que la ciudad de Tortosa y los lugares de su jurisdicción se buelban a incorporar con el Principado de Cataluña, pues haviendo V[uestra] M[agestad] tomado la resolucio[n] de formar Audiencia, cesa el motivo que lo impida, conformandose con lo que propone la Junta de Gov[er]no y escribe el yntendente d[o]n Nicolas de Hinojosa.

[7] Haviendose visto todo en el Consejo con la cuidadosa reflexion que pide la gravedad de la materia, lo pone en la r[ea]l noticia de V[uestra] M[agestad], conformandose con el dictamen del fiscal, Junta de Gov[er]no, y yntendente, en atencion a no haver tenido efecto el expresado decreto de 31 de mayo de 1706, ni haver producido al fin a que se dirigio la merced hecha en el por la reyna nuestra señora (que esta en el Cielo) a Aragon, que segun las circunstancias de aquel tiempo se debe inferir que miro a la importancia de empeñar a sus naturales con aquella nueva y entonces grandisima m[e]r[ce]d en la conservacion de su fidelidad y resistencia a la imbasion de los enemigos perdida ya Bar[celo]na.

Y porque, ya establecidas diversas leyes en uno y otro Reyno, y quitados los puertos secos, queda Aragon en la libertad de servirse del puerto maritimo de Tortosa para la extraccion de sus frutos, con igual accion que los catalanes; y estos sin el desconsuelo de ver desmembrar de su propio territorio una tan especial parte.

A mas, de que hazerlo oy, seria imbertir la planta de corregimientos asignados por V[uestra] M[agestad] en Cathaluña, vajo la jurisdiccio[n] de aquella Aud[ienci]a y Capitania General, sin que resultase beneficio particular a Aragon.

V[uestra] M[agestad] resolvera lo que fuere mas conforme a su r[ea]l voluntad.

M[adri]d, 27 de febrero 1716.

El marques de Andia. Marques de Aranda. Conde de Gerena. D[o]n Alvaro de Castilla.

B

[*Nota al marge de la consulta anterior*]

Vengo en que las apelaciones q[ue] hasta ahora han ido a la Audiencia de Valencia, se admitan y remitan a la de Cathaluña de aqui adelante.

Y en lo demas, quedo considerando, a cuyo fin para tomar resolucion en materia tan grave con entero conocimiento de todas sus circunstancias.

Hara el Consejo reconozar con todo cuidado si paran en el, algunos mas antecedentes de los que cita en esta Consulta.

Y en caso de encontrarse, los pondra en mis manos.

Y la misma diligencia he mandado se execute en las S[ecreta]rias de Despacho.

XI

1716, març, 25. San Lorenzo de El Escorial

Reial ordre que disposa que els recursos d'apel·lació contra les resolucions dels jutjats del districte o partit de Tortosa s'han de presentar ja davant la Junta Superior de Govern del Principat de Catalunya, en lloc de davant la Cancelleria de València.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartes acordades de la Reial Audiència, registre núm. 6, f. 11-12.]

El rey.

Governador capitan general, regente y ohidores de mi Real Audiencia del Principado de Cathaluña.

Por quanto por resolucion a consulta de mi Consejo, en vista de representacion de la Junta Superior de Gobierno que se formo en esse Principado, en que me expuso los inconvenientes que resultaran de admitirse para la mi Real Audiencia y Cancilleria de Valencia las apellaciones que se interponian de los pleytos y causas que se seguian en los Juzgados de la ciudad de Tortosa.

De conformidad de las providencias antecedentemente por mi dadas, con pretexto de la ocupacion violenta de esse Principado, he venido en que:

[1] Las apellaciones que en adelante se interpusieren de los Juzgados de la ciudad de Tortosa, y hasta ahora han ido a la Chancilleria de Valencia, se admitan y remitan a essa Audiencia.

[2] Por tanto, os mando que luego que rezibais esta mi cedula, conoscais de todos los negocios, pleitos y causas de que se interpussiere apellacion, y se huvieren seguido en primera instancia en los Juzgados de la ciudad de Tortosa, con los demás

negocios que se suelen remitir a las Audiencias y Chancillerias, en la misma conformidad que hasta aqui lo ha executado la Chancilleria de Valencia.

[3] Sin embargo, de lo mandado por mi real cedula de veinte y sinco de mayo de mil setecientos y nueve, en que se ordena admitiessen por ella extendiendo su jurisdiccion de territorio de la expressada ciudad de Tortosa, que assi es mi voluntad.

Fechada en San Lorenzo el Real, a veinte y sinco de marzo de mil setecientos y diez y seis.

Yo, el rey.

Por mandato del rey nuestro señor, d[o]n Lorenzo de Vivanco Angulo.

XII

1716, abril, 15. Barcelona

Diligència del capità general del Principat en què mana notificar la resolució anterior a la Reial Audiència de Catalunya.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Villetes, registre núm. 361, f. 1-2.]

El rey se ha servido mandarme remitir por via de Cons[e]jo Real de Castilla la adjunta Real Zedula con fecha de veinte y sinco de marzo proximo pasado, en que se digna mandar que esta Real Aud[ienci]a conozca de los pleitos y causas que en apelacion se remitieren de los Juzgados de la ciudad de Tortosa, sin embargo del decreto con que antecedentem[en]te se sirvió mandar que se remitiessen y admitiesen en su Real Audiencia y Chancilleria de Valencia.

Y yo la remito a la Real Aud[ienci]a para que, quedando en su inteligencia, den las ordenes y providencias conducentes a su mas exacto cumplimiento, y a mi el aviso de rezivo de ella, a fin pueda ponerlo en la real noticia de S[u] M[agestad].

Barzelona, 15 de abril de 1716.

El marques de Castel Rodrigo.

Al regente y Real Aud[ienci]a de Cathaluña.

XIII

1716, abril, 21. Barcelona

La Reial Audiència de Catalunya ordena que a tot el Principat es doni compliment al Decret de Nova Planta.

[Original: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Reial Audiència, 6A-I-1 (Acords), f. 4.]

En la ciudad de Bar[celo]na, en veinte y uno de abril de mil settecientos y diez y seys años.

Los señores de la margen, habiendo visto el Decreto de Su Mag[esta]d, su fecha en Buen Retiro, de Madrid, de dies y seys de henero de este presente año, en que manda establecer esta Aud[ienci]a de Cataluña, y lo que se deve observar en ella y por las demas Justicias de este Principado, acordaron que el referido Decreto y Cedula Real se cumpla, guarde y observe como en el se expressa.

Y para su cumplimi[en]to y observancia, quedando el original en el archivo de esta Aud[ienci]a, se saquen traslados autorizados, los quales se remitan a las Justicias de las ciudades y villas cabeças de partido, Veguerios y Soveguerios, para que cada qual por lo que le toca:

[1] Se cumpla, guarde y observe.

[2] Y lo haga guardar, cumplir y observar en los distritos de su Veguerio y jurisdiccion.

[3] Inviando recivo y testimonio de haverlo cumplido, a poder del presente escrivano principal interino de Camara y Gobierno d'esta Aud[ienci]a.

[4] Para lo qual se despache real provision, cometida a las referidas Justicias.

Acuerdo de la Real Aud[ienci]a.

Los señores:

D[o]n Fran[cis]co Mera, regente.

D[o]n Antonio Cala de Vargas, d[o]n Joseph de Alos, d[o]n Leonardo Gutierrez, d[o]n Ignacio de Rius, d[o]n Diego Barbastro, d[o]n Fran[cis]co Borrás y Viñals, d[o]n Fran[cis]co Bach, ministros de lo Civil.

D[o]n Fran[cis]co Ceferino, d[o]n Alonso Uria [de Llano], d[o]n Gregorio de Matas y Pujol, d[o]n Joseph Vent[ur]a Guell [Soler], y d[o]n Honorato Palleja y Riera, ministros para lo Criminal.

Assi lo mandaron de que doy fee.

Don Salvador Prats y Matas, escrivano principal interino de Camara y Gobierno.

XIV

1716, abril, 30. Barcelona

La Reial Audiència es dona per assabentada de la Reial ordre del 25 de març de 1716, que mana que els recursos d'apel·lació que es formulin contra resolucions dels

jutjats del partit de Tortosa es presentin i tramitin davant la Reial Audiència de Catalunya; i així mateix n'ordena el compliment.

[Original: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Reial Audiència, 6A-I-1 (Acords), f. 6-7.]

En la ciudad de Barcelona, en treinta de abril de mil settecientos y dies y seis años.

Los señores de la margen, vista la Real Cedula de S[u] M[agestad], su fecha en S[an] Lorenzo el Real, en veinte y sinco de marzo proximo passado, en que manda el governador y capitan general, regente y oidores de la Real Aud[ienci]a de Catt[aluñ]a conoscan de los pleytos y causas que en apellacion se remitieren de los Juzgados de la ciudad de Tortosa, la qual viene acompañada con papel del ex[celentis]mo señor marques de Castel Rodrigo en fecha de quince del corriente, con el respeto y veneracion que se deve, la obedecieron y acordaron que, venerando lo que S[u] Mag[esta]d se sirve disponer, se cumpla y execute todo lo que S[u] Mag[esta]d manda, formando a este fin los despachos convenientes para notificarse el governador, alcalde mayor, regidores, bayles, juezes y justicias de la ciudad de Tortosa, villas y lugares de su Veg[ueri]o y distrito, y otras qualesquier personas en que se les mande pongan en execucion lo que S[u] Mag[esta]d se ha servido resolver y mandar en d[ic]ha Real Cedula.

Y que esta se registre en la forma acostumbrada; y registrada se archive y ponga en el archivo de esta Aud[ienci]a para Su Ma[gesta]d, custodia y seguridad.

Acuerdo de la Real Aud[ienci]a.

Los s[eño]res d[o]n Fran[cis]co Mera, reg[en]te.

D[o]n Joseph de Alos, d[o]n Leonardo Gutierrez, d[o]n Diego Barbastro, d[o]n Ignacio de Rius, d[o]n Fran[cis]co Borrás y Viñals, d[o]n Fran[cis]co Bach, ministros de lo Civil.

D[o]n Fran[cis]co Ceferino, d[o]n Alonso Uria [de Llano], d[o]n Gregorio de Matas y Pujol, d[o]n Joseph Vent[ur]a Guell [Soler], y d[o]n Honorato Palleja y Riera, ministros p[ar]a lo Criminal.

Assi lo mandaron de que doy fe.

D[o]n Salvador Prats y Matas.

XV

1716, abril, 30. Barcelona

Ofici adreçat a l'alcalde major de Tortosa per a notificar-li la Reial cèdula del 25 de març de 1716, que ordena tramitar les apel·lacions contra les resolucions judicials dictades pels jutjats del seu districte davant la Reial Audiència de Barcelona.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartes de la Reial Audiència, registre

núm. 2, f. 11. Còpia: Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartes de la Reial Audiència, registre núm. 3, f. 8-9.]

De acuerdo de la R[ea]l Audiencia de este Principado, paso a manos de v[uestra] m[erced] la adjunta provision y despacho de S[u] Mag[esta]d en que manda que esta R[ea]l Audiencia conosca de todos los negocios, pleitos y causas de que se interpusiera apellacion y se hubieran seguido en primera instancia en los Juzgados de esta ciudad, como los demas negocios que se suelen remitir a las Aud[ienci]as y Chancillerias, en la misma conformidad que hasta aqui lo ha executado la Chancilleria de Valencia.

A fin que quedando vuestra merced en la inteligencia de lo que S[u] Mag[esta]d manda, cuyde de su entero cumplim[ien]to.

D[i]os g[uar]de a v[uestra] m[erced] m[ucho]s a[ño]s, como puede.

Barz[elo]na, y abril 30 de 1716.

D[o]n Salvador Prats y Matas.

Al s[eñor] r[d]on Pedro de Saura y Belcarzel, alcalde m[aio]r de Tortosa.

XVI

1716, agost, 18. Barcelona

Reincorporats els territoris de Tortosa i de la castellania d'Amposta al Principat, el capità general ordena que s'hi apliqui també el seu ban del 19 de setembre de 1715, que ordenava l'expulsió de la comunitat gitana. El ban no s'havia pogut aplicar en aquells districtes perquè quan va ser publicat encara es trobaven sota la jurisdicció de la Cancelleria de València.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Villetes, registre núm. 361, f. 116-117.]

Para la expulsion total de los gitanos de este Principado, se publico en el de orden mia un vando dado en Barzelona, a 19 de el mes de setiembre de mil setecientos y quinze.

Pero en Tortosa y su Veguerio y Castellania de Amposta se suspendio la publicacion, haviendome yo conformado en ello con Decreto de primero de noviembre de el citado año, dirigido a la R[ea]l Junta en vista de consulta suya de 24 de octubre de el mismo, fundada en el reparo de ser el distrito de Tortosa, a la sazón, dependiente de la Chancilleria de Valencia, y sugeto, en consecuencia, a las Leyes de Castilla, y de estar en el publicada otra Real Pragmatica contra gitanos distincta de el referido vando, segun lo represento entonzes aquel alcalde mayor a el coman[dan]te marq[ue]s de S[a]n Vicente y este a la R[ea]l Junta.

Y como despues se haya S[u] Mag[esta]d dignado: por una parte, reincorporar lo del Veguerio de Tortosa y Castellania de Amposta que se halla de la otra parte del rio, a el Principado de Cathaluña, y sugetarlo a la R[ea]l Audiencia de el; y por otra, se dignasse S[u] Mag[esta]d aprovar entonces el expressado vando.

Y que en el Veguerio de Tortosa, por razon de no haverse publicado en el, se mantenga numero no pequeño de gitanos, en perjuizio de la quietud de el, y con el riesgo de que con este pie puedan ir insensiblement[en]te reintroduciendose y extendiendose en el Principado, encargo a la R[ea]l Audiencia que haviendo llegado ya el caso de poderse y deverse publicar en d[ic]ho Veguerio y Castellania de Amposta el expressado vando, disponga la Real Audiencia que assi se execute en la forma mas conveniente y acostumbrada, previniendo a el alcalde mayor de Tortosa invigile en su mas exacta observancia.

Barzelona, 18 de agosto 1716.

El marq[ue]s de Castel Rodrigo.

A la Real Audiencia de este Principado.

XVII

1717, març, 20. Barcelona

La Reial Audiència acorda executar l'ordre del capità general de Catalunya que al territori de Tortosa circuli la moneda catalana.

[Original: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Reial Audiència, 6A-I-1 (Acords), f. 72.]

En Barcelona, a veinte de marzo de mil setecientos dies y siete.

Los señores de la margen, visto en la R[ea]l Aud[ienci]a el papel de s[u] e[xce]lencia] tocante a que se forme edicto y se den las demas providencias que la Real Aud[ienci]a mejor le parecieren para que en la ciudad de Tortosa se admitan los dineros catalanes a su justo y corr[ien]te valor, acordaron:

[1] Que se escriviessen las cartas circulares y formasse el edicto que se previene, y que se guarde, cumpla y execute todo lo demas que su excelencia encarga en el citado papel.

[2] Y que se registre en el archivo de esta Real Aud[ienci]a para S[u] Mag[esta]d, custodia y tenerse presente en los casos se ofreciere.

Señores [Antonio Cala de] Vargas, [Joseph de] Alos, [Leonardo] Gutierrez [de la Huerta], [Manuel de] Toledo, [Diego] Barbastro, [Juan A.] Navas, [Ignazio de] Rius, [Tomas Ruiz] Muñoz, [Alonzo] Uria [de Llano], [Juan Bautista] Tapiés [Sola], [Feliipe Ignacio] de Molina y [Juan Manuel de] la Chica.

XVIII

1718, abril, 20. Madrid

Es notifica al capità general de Catalunya que el rei ha resolt que el territori de la castellania d'Amposta forma part del Principat, a tots els efectes de govern i de justícia.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartes acordades de la Reial Audiència, registre núm. 6, f. 104-105.]

Al marques de Castel Rodrigo.

Ex[celentisi]mo señor.

En carta de nueve de este mes, haze pres[en]te v[uestra] e[xcelencia] los graves inconvenientes y repetidos [deveres] que nazen cada dia en el territorio de la Castellania de Amposta, por la division de jurisdicciones que exerzen en el distintos gefes y por la forzosa turbacion que causa en aquellos lugares la execucion de ordenes, muchas vezes encontradas.

En cuya inteligencia y de lo que en razon de esto (con motivo de lo ocurrido ultimamente en la ultima villa de Alcanar), expressa el governador de Tortosa en la carta que acompaña la de v[uestra] e[xcelencia], ha venido S[u] Mag[esta]d en que: la referida Castellania de Amposta se entiende en adelante sea parte y miembro de Cataluña; y como tal, haya de estar y ser en todo, sugeta a la governa[ci]on y Capitanía Ge[nera]l, Intenden[ci]a y Aud[ienci]a R[ea]l de esse Prin[cipa]do assi como lo estuvo antes de las turbaciones pas[a]das.

Y para que en esta intelligen[ci]a prevenga v[uestra] e[xcelencia] lo conveniente a su cumplim[ie]nto en la parte que le tocare, se lo participo de orden de S[u] Mag[esta]d, y de haverse prevenido de esta r[ea]l resolucion al comandante gen[era]l e intend[en]-te de Valencia, como tambien a d[o]n Rodrigo Cavallero.

Dios guarde a v[uestra] e[xcelencia] m[a]s a[ño]s, como desseo.

Madrid, a veinte de abril de mil settecientos y dies y ocho.

D[o]n Miguel Sanz Duran.

XIX

1718, abril, 27. Madrid

El capità general de Catalunya notifica la resolució anterior a la Reial Audiència.

[Original: Arxiu de la Corona d'Aragó, Villetes, registre núm. 361, f. 18-19.]

Remito a la R[ea]l Audiencia la adjunta copia de carta authentica que se me ha escrito de orden del rey por la via reservada de la Guerra, participandome la r[ea]l

resolucion de S[u] Mag[esta]d tocante a que la Castellania de Amposta se entienda en adelante, ser parte y miembro de Cathaluña. Y que como a tal haya de estar y sea sujeta a la governacion y Capitanía General e Intendencia y R[ea]l Audiencia de este Principado, assi y como lo estuvo antes de las turbaciones pasadas.

Para que la Real Audiencia quede en inteligencia de d[ic]ha resolucion de S[u] Mag[esta]d.

Barzelona, 27 de abril de 1718.

El marq[ue]s de Castel Rodrigo.

A la Real Audiencia de este Principado.

XX

1718, abril, 29. Barcelona

La Reial Audiència es dona per assabentada de la resolució reial que assegura que la castellania d'Amposta forma part del Principat de Catalunya.

[Original: Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, Reial Audiència, 6A-I-1 (Acords), f. 109-110.]

En Barcelona, a veinte y nueve de abril de mil setecientos diez y ocho.

Los señores de la margen, visto en la Real Aud[ienci]a la copia de la carta autentica del s[eño]r d[o]n Miguel Fernandez Duran, en que de orden del rey, participa la resolucion que S[u] M[agestad] se ha servido tomar tocante a que la Castellania de Amposta se entienda en adelante, ser parte y miembro de Cathaluña, y que como tal aya de estar y sea sujeta a la governacion y Capitanía G[ene]ral e Intendencia y Real Aud[ienci]a de este Principado, assi y como lo estuvo antes de las turbaciones passadas.

La qual copia de carta certificada remite s[u] e[xcelencia] para que la R[ea]l Aud[ienci]a quede en inteligencia de d[ic]ha resolucion de S[u] Mag[esta]d.

Acordaron que se guarde, cumpla y observe la resolucion de S[u] Mag[esta]d, y que dicha carta se registre y archive, y ponga en el archivo de esta Real Aud[ienci]a para tenerse presente esta real resolucion siempre que se offresca.

Acuerdo de la Real Audiencia.

Señores [Joseph de] Alos, [Leonardo] Gutierrez [de la Huerta], [Manuel de] Toledo, [Juan A.] Navas, [Ignazio de] Rius, [Tomás Ruiz] Muñoz, [Francisco] Bach, [Joseph Ventura] Guell [Trelles], [Juan Bautista] Tapies [Sola] y [Juan Manuel de] la Chica.